

ZAZA DİLİ, KÜLTÜRÜ VE TARİHİ DERGİSİ / PÊSEROKÊ ZON U KULTUR U TARİXÊ ZAZAYAN

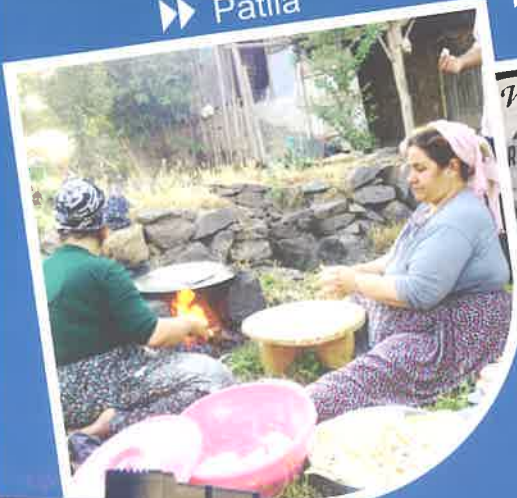
ZAZANA

Umar (Amor) / Sayı: 8

Serr / Yıl: 2015 (OMMON - PAYIZ)

Fiyatı: 5¢

►► Patila

►► 23 Ağustos Dünya Zaza Dili
Günü olarak ilk defa kutlandı

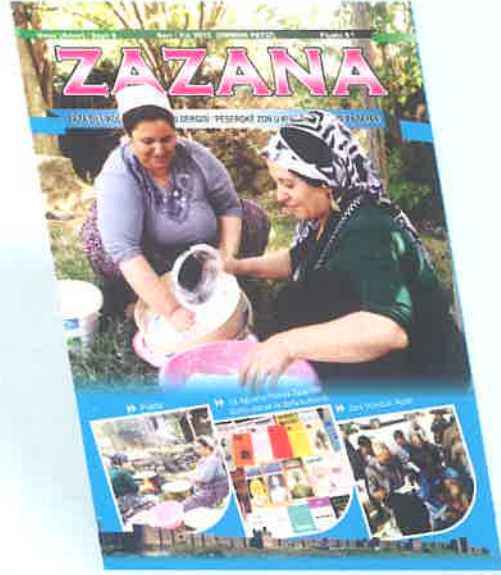

►► Zaza Standları Açıldı

- **İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü**
Abdulkadir BÜYÜKSAYAR
- **Genel Yayın Seçici Kurulu**
Abdulkadir BÜYÜKSAYAR
Mahmut PAMUKÇU
Mehmet Ali CANDAN
Ali KAYA
- **Genel Koordinatör**
Fahri PAMUKÇU
- **Diyarbakır Sorumlusu**
Faysal GÖL

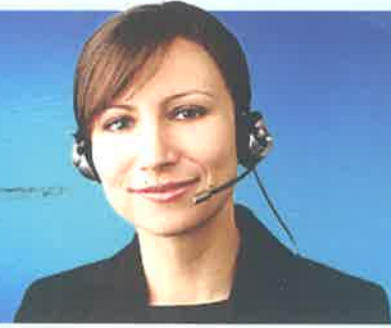
“Köşe yazarları yazılarından kendileri sorumludur”

0 553 643 21 21

İLETİŞİM

0 555 210 00 00

E-MAIL: zazanadergisi@hotmail.com

BANKA HESAP NUMARALARI :

FINANSBANK İBAN NO.	TR16001110000000003114308
GARANTI BANKASI-İBAN NO.	TR870006200045600006681921
ZİRAAT BANKASI-İBAN NO.	TR490001001150335292185001
PTT POSTA HESAP NO.	09757787

facebook

SAYFAMIZ ONLINE HİZMETİNİZDE.
BİZE 7/24 SAAT AŞAĞIDAKİ LİNKTE ULAŞABİLİRSİNİZ.
<https://www.facebook.com/ZazanaDergisi>

SPONSOR :

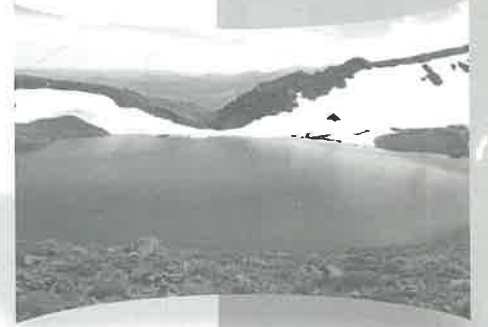
**ZAZANA
İLETİŞİM
CEP AKSESUAR
DÜNYASI**

Zazana iletişim:

Emek Caddesi
Kaynaratepe Camii Civarı
BAĞLAR/DİYARBAKIR

GERİNDAL GÖLÜ EFSANESİ.....	2
HİKAYE	3
SE BI İNO ZAZAYON?.....	4
ZAZA DİL GÜNÜ KUTLANDI	5
TORÊ MERAX NÊBONE, BIRA EBUBEKİR!.....	6
ZAZACAYA BU DÜŞMANLIK NİYE?.....	8
KARDEŞ HALK TALİŞ HALKI'NDAN PARVİN HEYDEROV'UN TALİŞÇE YAZISI.....	9
SAR RÊ ÇOGANE BİYENE	10
WOLOFLAR VE OUSMANE SEMBENE ZAZALAR VE (...)	11
XIZIR - GILGAMEŞ DESTANI'NDAN DÊSIM İTİKATİNE	12
SİYASİ DÜŞÜNCELER.....	16
DEWA DEWİLİ	18
KÜRTÇÜLERE TÜRKÇÜLERDEN MİRAS; LEHÇECİLİK.....	19
ZAZA ALFABESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	20
EBUBEKİR PAMUKÇU'NUN HAYATI.....	22
EFSANEY DEDİ	24
MA ZAZAYÊ.....	26
KÜRTÇE'NİN LEHÇELERİ TEORİSİ...	28
BİYAYIŞÊ PÊĞEMBERİ.....	30
KARŞILAŞTIRMA	32
ZAZA DAVASININ DÜNÜ BUGÜNÜ.....	33
STAND ÇALIŞMALARI	34

Şaban (Şawun) Köyü ve

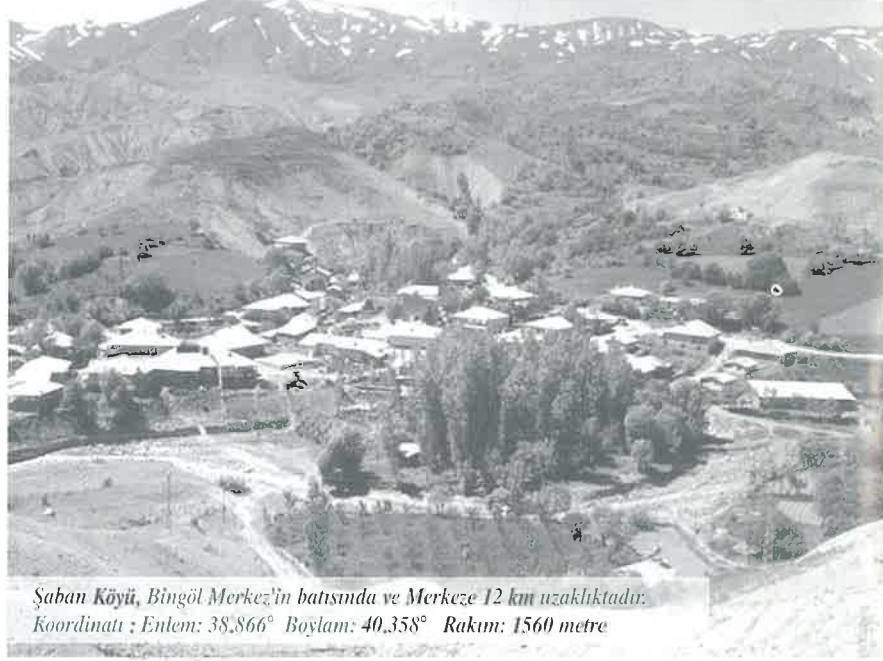
Gerindal Gölü Efsanesi

Bingöl'ün Şaban bölgesinde bulunan krater gölleri görenleri hayrete düşürüyor. Bunlardan biri de halk arasında "Gerindal" olarak bilinen 2371 metre yükseklikteki krater gölü... Akıntı almayarak doğal kaynak ve yaz ayları boyunca kar suyundan beslenen Gerindal Gölünün, suyu şifalı olduğuna inanılıyor. Dağların en tepesindeki göl, yaz aylarında yaylalara çıkan küçükbaş hayvan sürüleri ve sahiplerinin uğrak yeri olması bölge açısından önemini gözler önüne seriyor. Şaban'ın üst tarafında bulunan yüksek dağların zirvesinde olan krater gölü, görenleri hayrete düşürüyor. Bingöl - Palu arasında ve Bingöl il sınırları içinde bulunan göl hâlâ keşfedilmeyi bekliyor. Yöre halkı tarafından tek bilinen, resmi hiçbir kayıta fotoğrafına rastlanmayan Gerindal, Bingöl'ün eşsiz coğrafi yapısını gözler önüne seriyor. 2371 metre yükseklikteki göl, yöre halkı tarafından suyunun şifalı olduğuna inanılıyor. Yaz aylarında yayla döneminde suyu nerdeyse hiç eksilmeyen Gerindal gölünde, sadece sülük ve farklı türden canlılar yaşıyor.

Hastalanan bölge insanının uğrak yeri konumundadır. Gerindal gölü, kış aylarında karla kapanıyor. Kış aylarında üstü tamamen karla kaplanan göl, ilkbaharın sonu yaz mevsimin başlangıcına kadar üstünde kalın kar parçalarını taşıyor. Kış aylarında tipinin de yoğun olarak yaşandığı bölgede, gölün yakınlarından bile geçmeyi imkânsız hale getiriyor.

GÖLÜN EFSANELERİ

Tarihte yaşanan bir olay ise, gölle ilgili korkuyu her zaman canlı tutuyor. Yöre halkı, şu yaşanmış hikâyeyle gölün tehlikeli boyutunu aktarıyorlar; "Eskiden, yani ulaşımın yaya olarak yapıldığı tarihte, bir kervan kışın o bölgeden geçmiş. Kışın rüzgârın etkisiyle gölün üzeri karla kapanınca, kervan yolu şaşırarak gölün üzerinden geçmiş, atlı kervan tam gölün üzerinden geçerken, en arkadaki atın ayağı kara batmış ve atın ayağı ıslanmış. At sahibi Gerindal'ın üzerinden geçtiklerini anlamış. Gölün üzerinden geçtikten sonra, yanlışlıkla gölün üzerinden geçtiğini arkadaşlarını anlatmış. O tarihten bu yana, kimse kış aylarında Gerindal'ın yanından geçmeye cesaret edememiş" Yöre halkı Gölün dipsiz olduğuna inanıyor. Göl hem derinliği ile hem de efsaneleriyle, bölge halkı tarafından yakından biliniyor. Dağların üzerinde masmavi bir şekilde tarihe tanıklık eden Gerindal'a, her bahar kutsal bir mekân gibi ziyaretler düzenliyor. Gerindal'ın görsel yapısını mitolojiyle süsleyen yöre halkı şu hikâyeyle Gerindal'ı anlatıyorlar: "Gerindal dipsizdir. Biri içine girmeye kalkıştırsa, su onu kendisine

Şaban Köyü, Bingöl Merkez'in batısında ve Merkeze 12 km uzaklıktadır.
Koordinatı : Enlem: 38,866° Boylam: 40,358° Rakım: 1560 metre

çeker ve asla kurtulamaz. Zamanın birine derinliğinin ölçülmesi için içine MİRİ'yi (Eskiden çift sürmek için, öküzlere takılan sapanın toprak kazmaya yarayan aksanı) atarlar. İpe bağlanan MİRİ'nin ipi kopar ve suyun dibine gömülür. Orda suya gömülen MİRİ, murat nehrinin kıyısında çıkar. Gerindal'la yüzülmez. İçine giren kişi kesinlikle boğulur, çünkü Gerindal dipsizdir.

Gerindalın Mitolojik hikâyesi Gerindal'la ilgili yöre halkının anlattığı başka efsane ise, ünlü Yunan mitolojisini kanatlı atı Perseus'a olan benzerliği ile dikkat çekiyor. Yunanlıların kanatlı at Pegasus mitolojisine karşın, Gerindal mitolojisindeki at suda yaşıyor. Eskiden suda yaşadığına inanılan atın efsanesini, yöre halkı şu şekilde anlatıyor; "Eski zamanda Gerindal'la bir at yaşarmış. Kimse bu atı göremezmiş. Bir gün birisi dişi atını Gerindal'ın yanında bırakmış ve uykuya dalmış. Kendisine geldiğinde atın Gerindal'ın karşı tarafında olduğunu ve sudan çıkan su atıyla (Astver Awi) çiftleştiğini görür. Su atı tekrar Gerindal'a dalar ve gözden kaybolur. Belirli bir zaman geçtiğinde, at bir yavru doğurur. Su atının özelliklerini taşıyan yavru tay, dikkat çeken özelliğe sahip olması, at sahibinin iştahını kabartır. Çiftleşme döneminde tayla beraber atı tekrar Gerindal'ın yanına götürür. Beklemeye başlar. Yine atın sudan çıktığını görür ve bu defa hiç beklemediği bir sonuçla karşılaşır. Sudan çıkan at, dişi atla çiftleşeceğine, kendi soyundan olan atı boynundan ısırarak Gerindal'ın derinliklerine sürükler. Ve gözden kaybolur. O zamandan bu yana Gerindal'da yaşadığına inanılan at, bir daha da hiç görülmemiştir.

Hikaye

Cayé beno cayé nébeno. mîletênda Zazayo bena. koyo sera geyrena, zuwané cî vilêşyeno, teyr u tur cî ré veşeno, kom kî ma dî xayîno ez qırîka ey tepşeno, ez pırrnîka ey şıkneno. Cayé beno cayé nébeno. Şan beno roj, awo beno derdané mî téra keno. şîli bena yağır, beno viro, mî zerri dî vıriskiyeno, la zerré mî veşneno. Merdumané xayîno, Ro şaneno veri heneqnenno. Cayé beno cayé nébeno. Jew merdimo teres beno, yewna zî merdimo comérd beno, né xu ré piya şîné seyz, teres seyzi tîreno, remeno vit u werway, zey tazi vazdeno. Comérd xu ra şermayeno, pîze veyşon tîp u teyşon cadé xu dî roşeno, riyé xo keno kışta tîji vengêndo berza veyndano dînya. Alem nay bızano rîka mî İran, Eslê mî eslê Zazayono, hetan u nîka ez kesi ra nêtersawo.

Nuştoğ: Mustafa Karabulut.

Not: yağır: varan, seyz:seyd, Ro:nehir, viro:yıldırım, vit u werway: çırılçıplak ayaklarla

Se Bı Ino Zazayon ?

-Ward lacim! heyronai tu! Nımacê xu bıki, Daykai tu zi sipare hedre bıka, arayiyai xu bıki, hayo'k dolmiş bira....

'Elekinö!, Zımıstonu, serdo, bınê leheyfê peyşm ra wariştış zoru! La feqet may kê kı va ward, dınya 'edelina. Gerek aya cıl ra wardiyo!

De bıraym, de babaym! mı leheyf xu sera eşt. Semedê desmac girotiş ez viyerto himom. Qırbonê ye bo! Daykai mı çend seat ver ra warišta, sebay desmaci, awk germi kerda! Zerrai ye fetih nêkerda kı lacê cı pey awka serdın desmac bıgo!

Way'i u Bıra'i minı Zaza'i, Merselaya kı mı cordi behs kerd, qıtalekeyê mı raya! Rašta, tede yew zur çına! hema zaf derga la feqet mewzuyê ma inkey sebnau....

Sey daykai insoni çewna mışino kê ra hes bıko! Ina dınya'dı, Virus ra big, Baqteri, Heyvon, ra heta Nebat, Heme çi yewi ra yeno meydon... İnson zi daykai xu ra yeno meydon... Feqet mabini inson u mahluqatonu binon'dı yew ferq esto. Homa Te'ala, hiş dau insoni, fum feraset dau. Hey duşmiş bibi! Belki eyro ney, lakin davistna serra dima, wexto kı daykonê Zazayon piti(gede/ domon...) xu cıl ra wareznai, pey ino zono qedim qal(qesey) nêkeni!

De hey mı rê vaci way'i u Bıra'i!!!! Ino Zonu kı daykonê ma ra mendo, wa dizwari Homai'dı bımiro! wa vin bıbo? şıma inay wazeni? Merdimu kı Zerrê cı'dı binêk reh menda, ez weş zonu kı qeşbul nêkeni zonê may cı vin bıbo.

Ez inay zi rınd zonu, miyonê şım ra toyn voni; " qay çi zon vin beno! miyoni Kurdi'dı rayerê xu rê dewom keno" La feqet ney!! ino fikir xetau bıra! ino fikir xetau wayei!! Yew zon, qet bınê kamuneyê yewna zon'dı goni nêmuneno! seni yew dar bınê seyai yewna dar'dı nêbcna xışn, seni yew pıt zerreyê may xu'dı nışkenu vengê xu bido eşnawıtış, seni heta inkey bınê kamuneyê tırkon'dı xu rê ca nêdi, bınê kamuneyê kurdon'dı zi ca nêveyneno, goni nêmoneno, mırenu....

Belki miyonê ma ra toyn umbazi vaci; " le ma zi kurdi! " Ney wayei, ney bıra!! ma kurd nê, seni'k ma tirk nê, ma kurd zi nê! hini buçai sebn tenon kewtiş ra fek veradi. Dınya'dı ma u xuyi! sebn çewdê ma çıniyo.

Zazaki zi xuseri yew zonu, yew zonu mustaqılu. Wa çew katai şıma nêfinu têmeiyon. Zonu zazaki hındo'k zenginu, nêkuno bınê

kamuneyê sebn zoni. Seni yew sıtlê awk, zerreyê yew bardax'dı ca nêginu, Zazaki zi bınê sebn zon'dı ca nêginu.

Bıewni ez pey yew misala şenik şıma rê izah bıko. Zengineyay nerey u maykeya kı ha zazaki'da, ye teyna zi mustaqıleyai zonê ma rê yew ıspata. Zazaki'dı heme çi ya nero! ya mayko! heme qal heme kelom ya nera! ya mayka!

" Sıba rew ra keye ra veciyai, şı ware, veciyai serê kerra, mar pera bıde, jehr kewt, bermai, dewıcon ra yewi vengê ye eşnawıt, şı wedernai nêweşxone, feletnai "

Şıma ra zi aseno, misalê ma'dı çew(kes) nome nêbiyo. Lakin hela'k kê wuneni, Fom beno kı, yew cenı warišta şıya ware, mar dau pede, yew comird omeu feletnaya...

Heyronê Homai inê zoni... De hey mı rê vaci way u bıra'i "Ina Zenginey Sebn Kom Zon'dı esta?"

Mı ra ina ray ındık! ek qısmet bıbo yewna omare dergi'dı, Ez yewna rındeyai zonê ma onu xizmetê şıma... Mıyonê sılmotey'dı bımoni, xatirê şıma....

Kerem Besteci

ZAZA DİL GÜNÜ KUTLANDI

Zaza Davasına büyük katkılar sunan Ebubekir Pamukçu ve arkadaşlarının yayımladıkları Ayre ve Piya dergileri ile 2012 yılından bu yana aynı çizgide yayın yapan Zazana Dergisi'nin yayın hayatına başlama günü

olan ve geçtiğimiz yıl ilk defa yapılan 1. Ulusal Zaza toplantısının da yapıldığı gün olan 23 Ağustos günü ve haftası Zaza dil günü ve haftası olarak ilan edilmiştir.

Zaza Derneklerimizin ve Zaza aydınlarımızın çoğunluğunun fikir birliği ile alınan bu karar neticesinde Diyarbakır Zaza Derneği olarak yapılan bir etkinlik ile 1. Zaza Dil Günü kutlandı. Derneğimizde Ebubekir Pamukçu okuma salonunda gerçekleşen etkinliğimizde geçmişten günümüze dek Zaza hassasiyeti taşıyarak yayımlanan kitap ve dergiler sergilendi. Halkımıza açık etkinliğe iştirak eden ve etmeyen tüm soydaşlarımıza teşekkür ediyoruz.

Halkımıza hayırlar getirmesini dileriz.
Diyarbakır Zaza Derneği Yönetim Kurulu

23 Ağustos
Rocê Zonê Zazaki
Zaza Dil Günü

ROCÊ ZONÊ
ZAZAKÎ
BIMBAREK
BO!

DÜNYA ZAZA DİL GÜNÜ

- ROCÊ ZONÊ ZAZAKÎ SER QALKERDİŞ
- MINTIKAY ZAZAKÎ
- ZAZAKÎ SER TERREQNAVİŞ
- ZAZAKÎ SER NUŞTİŞ
- VİZER RA EYRO PÊSEROKÊ ZAZAKÎ
- ZAZA DİL GÜNÜ KOMİTESİ
- ZAZA DİLİNİN YAKINDIĞI COŞRAEVA
- ZAZACA ÜZEMİNE SÖYLEYİŞ
- ZAZACAMIN YAZIYA GEÇİŞİ ÜZEMİNE
- DÜNDEN BUGÜNE ZAZACA DERGİ/KİTAP
- DERGİ/KİTAP GÖSTERİMİ

CA/ADRES: Dêrîşî Mestî Camû Yari Dêrîşî Jê Bêrdî Xêrî 23 AĞUSTOS DİYARBAKIR
ZAZA DERNEĞİ (DİNDAR ZAZAYAN)

WAXT/TARİH: 23 AĞUSTOS 2012

SA'ET/SAAT: 10:00

TORÊ MERAX NÊBONE, BIRA EBUBEKİR!

Kounê hora keme we, adır
Mı vên' da ´ra miletê ho, eve na thomır
Nejdi miletê ma sero beno sodır
Milet ustora ho ser tam taqır
Torê merax nêbone, bira Ebubekir.

Tora dıme amo ra qal u qır
To mıra ravê kerd ´ve ra na çığır
Endi zonê horê biya wayir
Tora dıme meydana biyê pır
Tode merax nêmano, bira Ebubekir.

Aqıl amo miletê ma sare
Ma Giessen de ameyme têlewe
Derdê miletî qesey kerdî a sewe
Tora dıme Zazau ho kerdo newe
Tode merax nêmano bira Ebubekir.

Dırvetê reyiji endi biyê derdi
Ez amune Giessen de ma jumin di
To mıra vake; "zonê ma beno vindi"
Mı ´ve zonê ma, na kılami wendi
Tode merax nêmano bira Ebubekir.
Na şîira Hawar Torîncengiya amordê newini dı vezê!

Siverek /Sewreg /Suka:

Siwereg yew suka pila. Nızdi hirısey hınzar inson tede ciwiyéno. Sewreg'de nüfusé Zazayo zafo. Sewreg tarixé cı zaf zaf veréno. Camî u xan u bon u küçey waxté Selçuklu dewleti ra mendeyi.

Engur/Üngürü(Üzüm):

Üngürü heme cayandé Zazana'dı şaré Zazay resnayene kenî. Tewr zaf engura mazırma resneni. Mazırma engurî aşma payızo verniyid dersena. Mazırma reyra bastıx, hellawî, sınıciqî, heawî, kesme virazéni. Aşma omnono verniyid engura talnebi u engura gilidergî dersena. Sewbina zi; engura surî, engura siyay, engura milçiko esta.

ZAZACAYA BU DÜŞMANLIK NİYE?

Bir süredir facebook sosyal paylaşım sitesinde Facebook Zazaca dillendiriliyordu. Facebook yöneticileri talebe göre dil seçeneği ekliyor. Tercümeyi de o dili konuşan halkın yapması için bir uygulamayı devreye sokuyor. Ve isteyen herkes o uygulamaya girip çeviri yapabiliyor. Çevirilere oy verebiliyor.

28-29 Ekim 2014 tarihinde facebook Zazacayı dil seçeneği koyduğunu duyurdu. Müjdeli haber tüm internet haber portallarından duyuruldu. Zazaca dili için kaygı duyan tüm Zaza yurtseverler bu haberi sevinçle karşıladı. Çünkü bu hem Zazalar hem de Zazaca dili için önemli bir gelişmeydi. Bu sevincimiz fazla sürmedi, çünkü Zazacanın dünya çapında duyulması ve doğru bir şekilde tanınması birilerini rahatsız etmişti ve düğmeye basılmıştı. Çeviriler sabote edilmiş ve Zazaca olmayan Zaza diliylealakası olmayan bir çok Kürtçe kelimeler eklenmişti. Kimin yaptığını bulmak çok zor olmadı çünkü çeviri grubunda yüzlerce Kürt ve Kürt hareketi içinde olan devşirme Zazalar eklenmişti bunları. Kürt hareketinin lojistik ve maddi destekleriyle Zazaca olmayan bir sürü kelime eklendi ve kasten bilinçli olarak yanlış çeviriler yapıldı. Halkımızın çoğunun bundan haberi bile yok.

Değerli Zaza yurtseverler aydınlar ve duyarlı halkımız doğru çevirilerin geçerli olması için gece gündüz uyumadan bilgisayar başında çeviriler yapıp oy verdi. Fakat her kelimenin

onlarca çevirisi yapılmıştı her bölge kendi yöresindeki Zazacayı eklemişti. Çevirilere verilen oylar dağılmıştı. Kelime çevirilerinde en fazla oyu alan çeviri kabul oluyordu. Ve Zaza oylar tamamen parçalandı. Buna rağmen Zazaların yaptığı çevirilerle Kürt ırkçılarının yaptığı çeviriler başa baş gidiyordu. Dağınık ve düzensiz olmasına rağmen Kürtçü gruplarla baş ediliyordu fakat bazen bir kelime bir gecede değişiyordu. Facebook'ta da birileri hile yapıyordu. Bu mücadele 1-2 ay sürdü. Ve bir sabah %99'a gelen çeviri sıfırlandı. Yapılan tüm mücadele çaba sıfırlandı. Neden sıfırlandığı hakkında bir bilgi yok. Şu an çeviri devam ediyor ama çeviri %66'tan tekrardan gerilemeye başladı. Dil seçenekleri arasında ZAZA geçmemesi için ZAZA KELİMESİ BİLE DEĞİŞTİRİP KURMANJİ BİLE BİR ARA YAPILDI.

Kendime soruyorum bir internet sitesinde Zazaca'nın olmasına tahammülü olmayıp anında engellemek için çalışan, internet sitesinde ZAZA isminin geçmesine dahi tahammülü olmayan bir grubun, bir hareketin, bir örgütün Zaza halkını savunduğunu, Zaza halkının hakları için mücadele ettiğini söylemesi ne kadar inandırıcı ve ne kadar samimi?

Nuştoğ: Ali Pironj

KARDEŞ HALK TALİŞ HALKI'NDAN PARVİN HEYDEROV'UN TALİŞÇE YAZISI

Çe Dîminə dınyo canqo bino be Peş İminə dınyo canqı Versal muqavilə dəvasə bəbe. Ve almanon de im muqavilə rozi nıbin. Im muqavilə əçəvon çaşadə Almanya hurmətiku eğandəbe. 1933-inə sorədə Almanyaədə Adolf Hitler bə hakimiyyət oməy. Çe Hitleri siyasəti əsos im bedə ki, Almanya bəpe dınyo rəhbər bıbu. Almanya 1 sentyabr 1939-inə sorədə bə Polşa hucum kardedə. Dımiyən Dıminə dınyo canq bino bedə. Çe Dıminə dınyo canqı miyonə Siftə de Almanya Fransa de Yolə britaniya canq kardedə. 22 iyun 1941-inə sorədə Almanya bə Səvet İbemoni çe Belorsiyaku hucum kardedə. Dımiyən Səvet İbemon de İosif Stalini ğəreri im canqı umjən bedə. 1943-inə sorədə çe İroni poytaxt Tehron şəhərədə İosif Stalin, Franklin Ruzvelt, Uinston Çerçill vindemon kardedən. Əyo ğəror səydən ki Amerika İbə Davlətonən

im canqı umjən bedə. Çe Dıminə dınyo canqı oxo 28 aprel 1945-inə sorədə çe Almanya tərəfdor Benito Mussolini kıştşone. Əçəy 2 ruj bəpeştə Adolf Hitler iştənış kışte. 9 may 1945-inə sorədə çe Səvet İbemoni ləşkəron çe Almanya poyaxt Berlini qəştə. 2 sentyabr 1945-inə sorədə Yaponyaən təslim be. Dımiyən Dıminə dınyo canq oraxəy. ŞÇe canqı nəticon Im canqədə 110 milyon odəm iştirakış kardışe. 60-65 milyon odəm marde. Peş im canqı Afrikədə, Asiyadə ozod be hərəkaton ofayə bin. ŞDıminə dınyo canqədə iştirak kardə davləton Im canqədə dınyo ve davləton iştirakşon kardışone. Ən əsos Səvet İbemon, Amerika İbə Davləton, Yolə Britaniya i cəbhədə; Almanya, İtalya, İspanya i cəbhədə be.

Parvin Heydarov

SAR RÊ ÇOGANE BİYENE [Başkalarına Baston Olmak]

1938'ra tepiya xeylê serru sarê ma xofê dewlete ra seveta her çi bêveng mendo. onca xofê dewlete ra vato: "Ma Tirkme, Labirê(ama) Tırki nezono, onca ki xof ra dairune dewlete de, lee memuru u zabitune Tırkan dı, mektevune Tırkan de, ma ki Tırki biliyor qurvan, siz nasıl Begefendi?" vato, vato ke tufane dewlete ra ho ve aze ho bisevekne!... Dorme 1961 ra tepiya ki gira, gira eve deste domonunê Desimızana çepê Tırkan koto Desimi miyan. Sare mao ke zülmê dewlete ra bezar biyo, eve omediye puleşiyoro çepê Tırkan, omid kerdo ke çepê Tırkan yinu Dersimızan xelesneno. Çi esto ke derdê çepê Tırkan hardê dewreş {Desim} neviyo, zone hardê dewreş neviyo, itiqatê hardê dewreş neviyo. Derdê çepê Tırkan, devrim ew sosyalizm viyo {biyo}. Na rae ki domonunê Desimi kerdo moda, Tırkiya rindek qesey kerda eve zone ho, namey domonu ca verda, namey Tırku neve domonunê ho ra. Na moda Desim de 1970 de tûm { zirve} kerdo. Ende namey domonunê ma biye: Özlem, Eylem, Ozan, Barış, Devrim, İlke, Hikmet, Mahir u yiye bin... tabi ende Ximê, Gewe, Mirz, Bad, Ğeze, Xaskare, Kek, Hemed, nê namey ma ho vira kerdê. Na serru domonune Desim { televey ki vatene} seveta fraksiyonunê çepê Tırkan, hem juvin, hemi ki sarê ma ra, sahsiyetê Desim ra zof mordimê ma kisti. gira, gira Apoci ki koti vi na koro yi seru; Apoci ki hem iye ke fraksiyonunê çepê Tırkan-udere, hemi ki sarê ma ra zof

mordimi kisti. Tavi Apoci ki sarê ma ra vatene " biz kürt'tüz, Desim Kürtistan'dır" kam ke niy qewul nêkeno o xayıno, gereke bikişiyu, bımro!...ende desimijê ke biye Apoci yunu ki namey domonunê ho kerdene: Baran, Rızgar, Rojda, Berfin ve yiye binu. tabi eve zone ma onca namey ma sey mendene!... 1980'de na rae-ki tufane 12 eylüle u Kenan Evreni ame yunu ki harde dewreş eve zulm tevda!.. 1985 ra tepiya Qurru eve destê pkk Desim de dest kerd pıra çek eştı. Ende a roca na roca pepuq waneno Desimi rê, zonê Desimi rê, hardê dewreşi rê, itiqatê Desimi rê, namune Desimi rê, insanê Desimi re!... Peki na honde serru de mi ve iyeke je mi yinu sekerd? ma ya çepê Tırkan rê yaki pkk u Qurru rê çoganen kerde. Hatake ameyme ra ho ser! Eke ameyme ra ho serke; ma nadake zonê ma, Zazaki beno vind, {unesco verilerine göre Zazaca kaybolma tehlikesiyle karşı, karşıya} hardê dewreş de mordım {yisu} nêmendo, sarê ma Zazaki qesey nêkeno, hardê dewreşi de ende dı {2} Qereqolî estê { Qereqolê Tırkan u Qereqolê Qurran} roce Tırkan rau de sarê ma ra kamiye pers kenê, rocê qurri pers kenê!... Na roce ra tepiya gereke ma ende mavime; ne Tırkan rê, ne zi Qurran rê çoganen nekerme. ende seveta zonê ho, seveta kamia ho, seveta itiqatê ho, seveta namune ho, tarixê ho, seveta kulturê ho u seveta ameniya sarê ho bugreyme!... mehmet aşkın- londra 14-09-2015 Peyniya Qesekerdêne

Paga ware qalike
mae pil -seveta onuni-

(Büyük dedemizin
yayla evi harabesi)

WOLOFLAR VE OUSMANE SEMBENE ZAZALAR VE (....)

Senegal yerlileri olan wolofların, konuştuıkları dile de wolof dili denilmektedir. Senegal 1946 yılında Fransız Batı Afrika Kolonisinin diğer parçaları ile birlikte Fransanın deniz aşırı topraklarından birisi oldu. 1960 yılının başlarında Mali ile birlikte federe bir fedrasyon oluşturdular fakat bu federasyon 4 ay içinde çöktü. Stratejik olarak önemli bir yerde olan senegal 4 Nisan 1960 yılında bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte Afrika siyasetinde önemli bir rol oynadı.. Fransız işkale sürecinde wolof dili tükenme noktasına gelmişti, çünkü yerli dillerin yerini Afrikayı hergün biraz daha Kolonileştirerek sömüren, Fransızların dili Fransızca almaktaydı.. Bir ses Wolof dilinin yok oluşuna ve işgalcilerin sömürüsüne tepkisiz kalınmamalı diyordu.. Afrika Sineması denilince duruşu ve yaptığı Sinema Filmleri ile ilk akla gelen elbette Ousmane Sembene di... Usmane Samben, 01 Ocak 1923 tarihinde Senegal'in güneyindeki, Casamance-Ziguincher bölgesinde yoksul bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Babası 1900 yılında Dakar'dan bu bölgeye göç etmiş bir balıkçıydı. İlk zamanlarda halkının sorunlarını dile getiren siir, roman gibi çalışmaları oldu, halkının tüm kesimlerine ulaşmak için sinemanın çok yararlı olacağını düşünen samben sinemaya yöneldi, devamında kendi anadilinde Filimler yapabilmek için Önce ana dili Wolof'u öğrendi. O. sembene, bir yönetmen, yazar, şair, olmakla birlikte erdemli ve namuslu bir sanatçıydı. Kuşkusuz onun Sanatçı kimliği Afrika ve Dünya Sinemasında önemli bir yere sahiptir. Fakat özellikle beni en çok etkileyen ve onlarca defa gururla çevreme anlattığım kraliyet ödülündeki konuşması ve ödülü kabul etmeyişidir.. O. semben, 10 milyon paunt'lık İngiliz Kraliyet ödülüne layık görüldüğü tören esnasında yaptığı konuşma. "Sayın baylar ve bayanlar... Konuşmama İngiliz dilinde devam etmeyeceğim için hepinizden özür dilerim. Sizin topraklarınızdayım ve sizin sahibi olduğunuz sistem içinde sizin tarafınızdan

payelendiriliyorum. Ancak asıl konuşmam kendi öz dilimde olacaktır. Merak edenler, konuşmamın İngiliz diline tercümesini koltuklarında bulabilirler. İngilizler geldiklerinde ellerinde İncil, bizim elimizde topraklarımız vardı. Bize, gözlerimizi kapayarak dua etmesini öğrettiler. Gözümüzü açtığımızda ise; bizim elimizde İncil, onların elinde topraklarımız vardı Benim kraliçenin vereceği onura ihtiyacım yoktur ...Afrikalı insanlar olarak doğduk, Afrikalı ölmek için bütün Avrupa'yı topraklarımızdan kovuyoruz. Birbirimizi öldürelim diye bize öğrettiğiniz ırkçılığı, felsefe adına önümüze sürdüğünüz batının sığ kafalı sözlerini, hukuk adına yaptığınız bütün şövenistliklerinizi ve sanat diye dayattığınız bütün estetik öğretilerinizi, Afrika topraklarından silene kadar Afrika sizinle savaşıacaktır. Siz kabul etmesiniz de bir Afrikalı en az dünyanın herhangi bir yerindeki bir batılı kadar onurludur. İnsan onurlu doğar. Hiçbir insanın kraliçenin vereceği onura ihtiyacı yoktur" Ousmane Sembene, geride 5'i roman 10 kitap, 4'ü belgesel 17 film ve Afrika'nın henüz yazılmamış tüm şiirlerini bırakarak, 9 Haziran 2007'de 84 yaşındayken bu dünyadan ayrıldı. 2003 yılında Londra Dergisi, bu devrimci siyahî yönetmeni - kendisiyle özdeşleşmiş pipolu büyük bir fotoğrafı eşliğinde- kapağına taşıyarak şu soruyu sordu; "Ousmane Sembene: Dünyanın En Büyük Yönetmeni mi? O dünyanın en büyük yönetmeni değildi belki ama, dünyanın en namuslu sanatçılarından biri olarak son nefesine kadar cellatlarıyla barışmama tavrına sadık kalarak tarihin o büyük hafızasına çoktan kazındı. Tüm kitaplar avcı'yı övmüyor artık. Ousmane Sembene hikâyesini anlattığı milyonların kalbinde yaşıyor şimdi. Bugün Zazaların ve Zaza dilinin, içinde bulunduğu durum, Woloflardan ve Wolof dilinden farksız değildir..Sanırım tek fark, Zaza halkının sanatçıları yok olmakta olan anadillerine hizmet etmek yerine, Kralın verdiği ödülü almayı uygun görmekte dirlerler.

Ali Meymandar

XIZIR - GILGAMESH DESTANI'NDAN DÊSİM İTİKATİNE

Hakkı ÇİMEN

Dünyanın her tarafında olduğu gibi günümüzdeki Ortadoğu kökenli inanç ve kültürleri de Antikçağ ve öncesi inançların üzerine inşa edilmiştir. Ortadoğu İnançların hemen hepsinde birçok ortak özellikler vardır. Bu ortak özelliklerin en önemlilerinden biri de Xızır İnançtır. Xızır abehayat, yani ölümsüzlük suyu içmiş ve ölümsüzdür. Zor durumlarda hazır ve nazır olan, yardım eden, kurtarandır. Xızır barıştır. Xızır, değişik adlarla bazı inanç ve kültürlerde koruyan patron (Schutzpatron), bazılarında nebi (peygamber), bazılarında büyük tufanda Hz. Nuh'un yardımına koşan ve gemisini kurtarandır. Ancak Xızır (Sumerce Utnapiştim veya Ziusudra), Gilgameş Destanı'nın Akadça versiyonunda büyük tufanda tanrı Ea'nın emri üzerine gemi yapan, kendisini, ailesini ve her yaratıktan bir çifti gemisine alarak kurtan Hz. Nuh'un kendisidir. Hz. Xızır, Dêsim Alevi İtikatinde ak sakallı, kır at sırtında darda olanların imdadına anında koşan, yardım edip kurtaran ve tekrar sır olan tanrı mertebesindedir. Ziusudra, Utnapiştim, Chidir, Chadhir ve Khizer tanımlamaları, antik Ortadoğu dil, kültür ve inançlarındaki Xızır'ın adlarıdır. Gilgameş Destanı Sumerologlarca M.Ö. 2750 yılına tarihlendirilmektedir. Diğer bir deyişle Uruk kralı Gilgameş'in M.Ö. 2750 yıllarında yaşadığına inanılmaktadır. Bu destanın Millattan 2750 yıl önce anlatıldığına ve standart olarak kabul edilen Akadça versiyonunun M.Ö. 1200 yıllarında Sin-leni-unninni adında bir bilge din adamı tarafından çivi yazısıyla kil tabletlere yazılmış olduğu konusunda uzmanlar hemfikirdir. Gilgameş Destanı, dünya literatürünün en eski sözlü ve yazılı kaynağı olarak kabul görmektedir. Mevcut kutsal kitaplar dahil, Homeros'un İlyada Destanı'ndan da çok daha yaşlıdır. Gilgameş Destanı, günümüzdeki yaşam,

ölüm, acı, dehşet, kahramanlık, macera, entrika, aşk v.s. romanlarının yazılmasında; Tarzan, Superman, Mogli ve benzeri filmlerinin yapılmasında ilham kaynağı olmuştur. Bu destanda üçte ikisi tanrı ve üçte biri insan olan Gilgameş, güçlü, kuvvetli, iriyarı ve aynı zamanda acımasız Uruk kralıdır. Uruk'u çevreleyen ve o döneme göre dev surları o yaptırmıştır. Gilgameş, yaban hayatı süren güçlü, kuvvetli Enkidu'yu, güzel bir rahibeyi kullanarak Uruk'a getiriyor. Önce onunla sabahtan akşama kadar güreşip dövüşüyor. Bu kavga esnasında duvarlar yıkılıyor, direkler çöküyor. Kavgada berabere kalınca onunla arkadaş oluyor. O günden itibaren Enkidu'yu öz kardeşi gibi seviyor. Gilgameş, Enkidu'yla bereberce yaşadıkları birçok maceradan sonra Enkidu önce hastalanıyor ve ardından ölüyor. Gilgameş bir hafta boyunca Enkidu'nun ölüsünün başında bekliyor. Ölünün burnundan ilk kurtçuk düşünce Gilgameş'in dünyası yıkılıyor. Kendisini ölüm korkusu sarıyor. Ölümüne çare bulmak üzere yola çıkıyor. Aradığı ölümsüzlük suyunu içmiş olan Utnapiştim, yani Xızır'dır.

Günlerce güneşin kavurduğu çöllerden, insan kafalı akrep yaratıkların nöbet beklediği dikenli ve taşlı dağlardan, asfalt siyahından karanlık tünellerden binbir güçlkle geçiyor. Siduri, dünyanın öte kıyısında gelen geçene içecek sunmaktadır. Gilgameş, o güne kadar hiç kimsenin aşamadığı zor engellerden sonra Siduri'ye rastlıyor. Siduri, Gilgameş'i avurtları çökmüş, gözleri çukura düşmüş, üstü başı perperişan bir hayalet olarak görünce önce kaçıyor ve ardından onu Utnapiştim'in (Xızır'ın) gemi kaptanı olan Urşanabî'ye yönlendiriyor. Utnapiştim uzaklarda okyanusta cenette oturmaktadır. Ona ulaşmak için dokunanı anında öldüren sularla temas etmeden geçmek gerekiyor. ►►

Urşanabi'nin gemisinde öldürücü sulara dokununca zarar görmeyen taş adamlar, kayığın bu korkunç sularda ilerlemesini sağlamaktadırlar. Gilgameş, Korku ve sabırsızlığın etkisiyle Urşanabi'nin gemisinde sulara dokununca zarar görmeyen taş adamları kırıp sulara atıyor. Bunun üzerine Utnapiştım'ın gemi katanı, Gilgameş'e ormandan üçyüz ağaç kestirterek gemiye yükletiyor. Gilgameş, geminin içine su sıçratmadan bu ağaçları yavaşça suyun dibine daldırıp, geminin Utnapiştım'e doğru yol almasını sağlıyor. Gilgameş, üçyüzüncü ağacı da kullandıktan sonra Utnapiştım'e ulaşamayınca gemi katanı Urşanabi'nin kaftanını yelken olarak kullanıyor. Rüzgarın yardımıyla sonunda Utnapiştım'ın huzuruna çıkıyor. Gilgameş'in ölümüne çare konusundaki soruları üzerine Utnapiştım (Ziusudra, Chidir, Chadhir, Khizer) tanrıların bir sırnını, kendisinin bu sırnı insanoğluna vermeyerek nasıl sakladığını ve tanrı Ea'nın emrine uyararak nasıl gemi yaptığını, büyük tufandan sonra tanrıların onu nasıl ölümsüzlükle ödüllendirdiklerini şöyle anlatıyor: „Çok eski zamanlar öncesinde ben Şuruppak'ın kraliyken tanrılar (Anu, Enlil, Ninurta, Ennugi, Ea) yeryüzündeki insanlar çok ahlaksızlaştıklarından, onları büyük bir tufanla boğmak konusunda yemin içtiler. Tanrılar, bu kararı insanlardan gizli tuttular. Tanrı Ea, evimin boru çeperine (kamyıştan çeper) şunları (vahiy) fısıldadı: <Hey Şuruppak'ın kralı! Yakında büyük tufan olacak. Herşeyi boğacak. Evini yık, işini bırak. Dünya malını terk et, aileni ve kendi hayatını kurtar. Acele büyük küp bir gemi yap. Aileni ve her mahluktan bir çifti gemine al!> İnsan cinsinden yalnız ben onların bu sırnını duydum. Ea'nın emrine uyararak hemen bir gemi yapmaya başladım. Gemi tamamlanınca gök karardı. Ailemi ve her yaratıktan bir çifti gemiye yükledim. Gök yarıldı. Altı gün ve yedi

gece durmadan korkunç fırtınalı yağmurlar yağdı. Dünya öyle karanlığa gömüldü ki, hiç kimse kendi elini dahi göremiyordu. Yeryüzünü azgın sular kapladı. İnsanların anası tanrı Aruru gibi bazı tanrılar, bu felaketten hiç memnun olmadılar.

Yedinci gün fırtına dindi. Hiç bir yerde yaşama dair bir işaret yoktu. İnsan nesli çamura gömüldü. Fırtınalar azalınca geminin kapağını açtım. Önce bir güvercin saldı. Çok geçmedi geri geldi. Sonra bir kırlangıç saldı. O da geri geldi. Çok bekledikten sonra bir karga saldı ve o geri gelmedi. Sular çekilince hayvanları serbest bıraktım. Geminin oturduğu dağda tanrılara bir koyun kurban kestim. Kurbanı Enlil haricinde tüm tanrılar geldi. Sonra Enlil de geldi ve hiddetlenerek (tufandan kurtulan Utnapiştım ve diğerlerini kast ederek): <Kim bunları kurtardı?> Tanrı Ea yumuşak sözlerle: <Ey bilge ve kahraman Enlil, bunların kurtulmasını ben istedim. Çünkü tüm insanları cezalandırmak doğru değildir. Keşke sadece suçlular cezalandırılıysaydı daha iyi olurdu. Ben sırnımızı insanlara vermedim. Sadece Utnapiştım duydu. Şimdi onun ne olacağına, kaderine sen karar ver.>, dedi. Bunun üzerine Enlil, hanımımla birlikte kendisine secde etmemizi istedi. Secde ettik. Enlil, elini alnımıza sürerek bizi kutsadı. Ve oradaki diğer tanrılara şöyle seslendi: <Bugüne kadar Utnapiştım ve hanımı ölümcül insanlardı. Şu andan itibaren onlar da biz tanrılar gibi ölümsüz olacak ve cenette yaşayacaklardır.>, dedi. Utnapiştım bunları anlattıktan sonra ölümüne çare arayan Gilgameş'e: „Uyuma! Uykuyu yenebilirsen, ölümüne çare bulabilirsin.“, diyor. Bunun üzerine Gilgameş uyumamaya çalışıyor. Ancak oracıkta duvarın dibine oturunca, uzun yolculuğun verdiği yorgunluktan hemen uykuya dalıyor. Utnapiştım, ispat olsun diye hanımına hergün yeni ekmeği pişirtip, bir ekmeği Gilgameş'in önüne indirtiyor. ►►

Yedinci gün Gılgamesh uyandığında bu ekmekleri ona göstererek, uykuya yenildiğini ispatlıyor ve dolayısıyla ölümsüz olamayacağını kendisine söylüyor. Utnapiştim, Uruk'a geri dönüş yoluna çıkmadan önce Gılgamesh'e banyo yaptırarak, krallara yakışan elbiseler giydirtiyor. Gılgamesh, Urşanabi ile yola çıkmak üzereyken Utnapiştim'in hanımı: „Bu adam çok uzak yoldan geldi. Böyle eli boş geri gönderme.“, deyince, Utnapiştim, Gılgamesh'e deniz kenarında bir yer göstererek: „Denizin derinliğide dikenli bir bitki var. O bitki ölüme çaredir.“ Gılgamesh gösterilen yeri kazarak denizin dibine iniyor ve dikenli bitkiyi çıkarıyor. Ancak o dikenli bitkiyi kendinde denemiyor. Çünkü bitkiyi önce Uruk'ta çok yaşlı birinde denemek istiyor. Eğer o yaşlı gençleşirse o vakit kendisinin bu bitkiden yiyeceğini tasarlıyor. Yolda bir mola esnasında bir gölde yıkanırken, bir yılan sessiz sedasız ölüme çare bitkiyi alıp gidiyor. Gılgamesh sudan çıkınca ve bitkiyi bulamayınca gene dünyası yıkılıyor. Çevreyi aradığında yılanın değiştirmiş olduğu deriye rastlıyor. Böylece hem yılanın ölümün çaresini çaldığını ve hem de bu bitkinin tesiriyle hemen deri değiştirip gençleştiğini anlıyor. Gılgamesh, ülkesine bir ölümlü olarak geri dönüyor. Destandan da anlaşılacağı üzere Utnapiştim, Gılgamesh'e ölümsüzlüğün sırina ermeden önce başından geçenleri anlatırken ne kadar eski (kadim) olduğu çıkıyor ortaya. Bundan hareketle Xızır İnanç (Utnapiştim, Ziusudra, Chidir, Chadhir, Khizer, Al-Chidr, Hıdır, Chisers), ilk insanın ortaya çıkışıyla yaşıttır. Bu destana göre Hz. Xızır, kutsal kitapların Nuh Tufanı olarak günümüze taşıdığı Hz. Nuh'un kendisidir. Hz. Nuh'un yanısıra Hıristiyan dünyasındaki Noel Baba, St. Martin ve benzeri uluların veya darda olanların yardımına koştuklarına inanılan koruyan patronların (Alm. Schutzpatron) veya dar zamanda ilkyardımcıların (Alm. Nothelfer) hepsinin kaynağının Hz. Xızır (Utnapiştim, Ziusudra, Chidir, Chadhir, Khizer, Al-Chidr, Hıdır, Chisers) olduğunu söyleyebiliriz. Dêsım İnançında, Dêsım'ın Zazaca duaları ve gulvanları, Xızır, Kurês, Duzgın' Kalmem ve Kalferat'la başlar ve çoğu Xızır'la biter.

Dualarımızın birinde: “Xızır tı ca u berjen de ra/Bergêu perjen de ra./Hızır sen başucundasın/Yakın çevre ve çeperdesin.“, denilmektedir

(“Dersim Halk Anlatılarında Hızır İnanç”, D. Cengiz). Bu dua Gılgamesh Destanı'nda Utnapiştim, Gılgamesh'e, ölümsüzlüğe nasıl ulaştığını anlatırken, “Tanrı Ea, evimin boru çeperine (kamıştan çepere) şunları (vahiy) fısıldadı.” sözleriyle alakalı görünmektedir (benzerlik oluşturmaktadır). Öyle ki Dêsım İtikati, kadim kültürler birikimi üzerine kurulu bir inançtır. Bu inançta homojen tanrıya karşı asla çıkılmadığı gibi büyük rağbet de yoktur. Bu İnanca tabii olanlar, diğer inançlara aynı elin parmakları gibi saygılı bakmaktadırlar. Dêsım İtikatinde Xızır barışın kendisidir. Temeli sadece yardım ve dayanışma üzerine kurulu bir inançta kendinden olan ve kendinden olmayan yoktur. Bu nedenledir ki başka inanç mensuplarına karşı durup dururken kin tutmak, düşmanlık tohumları ekmek, onları iftiralarla küçük düşürmenin yeri asla olamaz.

Xızır İnançında başkalarının yerini yurdunu işgal etme, oranın insanını kesme, boyunduruk altına alma, sömürme, asimile ederek zorla kendine benzetme; sömürmek amacıyla dünyanın keşfi, ilk top ve bombalar, motorlu ve elektronik araçlar, atom enerjisi ve bombası, hidrojen ve zehirli tüm kimyasal silahlar, uzaya fırlatılan uydu ve keşif araçları v.s. yoktur. Bugün medeniyet olarak tanımlanan tüm bu teknik buluşların hemen hepsi askeri amaçlarla yapılmıştır. Teknikle geliştirilen askeri üstünlükler çok tanrılı doğal inançları çahil, gerici ilan ederek, her bir konuda işlerini kolaylaştıran tek tanrıyı yaratmıştır. Krallar ve diktatörler de, iktidarlarını güçlü ve uzun ömürlü kılmak gayesiyle kendilerini tek tanrının yeryüzünde insana görünen iktidar sahibi olan vekili ilan etmişlerdir. Bunların hasta psikolojileri sebebiyle günümüze kadar yaptıkları zulüm, döktükleri kanlar neticesinde milyarlarca insanın çektiği acılar az çok tarih okuyanlarca bilinmektedir. ►►

Öteden beri Anadolu'da hüküm sürmüş tüm iktidar düşkünleri (hasta), çok sesli olan Dêsım İtikatî'nden rahatsız olmuşlardır. Egemenler, bu inanç sahiplerini katliam ve soykırımdan geçirerek, bu halka karşı birçok iftira yayarak, Anadolu'nun diğer halkları nezdinde küçük düşürmüşlerdir. 1970'li yıllardan bu yana, "Kahrolsun patron ağa devleti!", diye slogan atan sözde solcu gruplar, patron ağa devletine Dêsım İtikatini de dahil ederek, "Dêsım Alevi pîrleri sömügendir.", şeklinde propaganda yaptılar ve Dêsım İtikatî'ni içerden yıpratarak, sonuç itibarıyla Ankara'nın faşist iktidarlarına yardım ettiler. Bu gruplar, belli başlı pîrlerden birkaçını, iftiralarla adlarını kirleterek öldürdüler. Dini ileri gelenleri öldürülen ve vatani savaş alanı yapılan Dêsım halkının önemli bir kesimi, mübarek Jar u Diyarlarını (Hardo Dewrês) terk ederek yaban ellere kaçtı. Dêsım'de sözde solcu ve hakikatinde Türk, Kürt ve Ermeni milliyetçisi olan gruplar, yakın geçmişte yıpratmaya çalıştıkları Dêsım İtikatini bugün kendi siyasi emelleri için kullanmaya çalışmaktadırlar. Şöyle ki başta yaşlılarımız olmak üzere benim kuşağımdan hiç bir Alevi Zaza kendisini asla "kızılbaş" olarak tanıtmaz. Çünkü Zaza Dili'nde böyle bir kavram yoktur. Buna rağmen bu gruplar, her vesilede Xızır ve Dêsım İtikatini "kızılbaş" olarak propaganda ediyorlar. Amaçları, Alevi Zaza kültüründen yoksun büyüyen kuşakları "kızılbaş" kavramı aracılığıyla kendilerine sempatizan yaparak siyasi emellerine malzeme yapmaktır. Milliyetçi grupların Zaza Dilini aşağılaması, Zaza halkını inkar etmesi, Dêsım İtikatî ve Hz. Xızır'ı ideolojilerine malzeme yapmaya çalışmaları hak ve demokratik değildir. Çünkü tüm insanları Cenabı Hak yaratmıştır.

Dolayısıyla tüm dilleri ve kültürleri yaratan da odur. Cenabı Hak'ın nezdinde hiç bir etniğin diğer bir etnik üzerinde üstünlüğü yoktur. Alevi Zaza halkının önemli bir kesimi, devlet planlı terörden kaçmış, diasporada yaşıyor. "Ya Xızır aqıl u fam ma de. Ma ne keşi dest de gırze ke. Ne ki keşi miyanê ma sero derze ke." atasözümüzde dile getirildiği gibi yeni kuşaklarımızı ve Dêsım İtikatini, yabancı ideolojilere malzeme olmaktan kurtarmalıyız. Zaza Dili dardadır. Alevi Zaza kültürü dardadır. Dêsım İtikatî dardadır. Yeni kuşaklarımıza, Dêsım İtikatini ve kültürünü tanıtarak ancak yabancı ideolojilere malzeme olmaktan kurtarabiliriz. Bu tanıtmanın tek ve yegane köprüsü Zaza Dilidir. Büyük şairimizin söylediği üzere: "Tonê ma tonê Xızır'ıyo/ Zonê ma zonê Xızır'ıyo." Zaza Dilini inkar etmek, Xızır'ı inkar etmeye eşdeğerdir. Xızır, hangi etnik, renk, din ve mezhepten olursa olsun insanların kalbindeki iyi niyet ve barıştır. Xızır, kendisi gibi olmayanın da yaşama hakkına saygı duymak ve darda olana yardım etmektir. * Mart 2014, Almanya

YARARLANILAN KAYNAKLAR: 1., Gilgamesch", S. Mitchell, Goldmann Verlag, München 2006 2. "Die Sumerer", H. Uhlig, Gustav Lubbe Verlag, Bergisch Gladbach 1989 3. "Gilgamesch Epos", A. Schott, Reclam, Stuttgart 1960 4. "Uruk Aslanı Gilgamesh", H. Braem, Yurt Yay., Ankara, 1998 5. "West-Östlicher Divan", J. W. v. Goethe, H. J. Weitz, Insel Taschenbuch 6. "Die Sonne Blieb Stehen- Der Genozid in Dersim 1937/38", E. Schulz-Goldstein, Movum Verlag, 2013, Band 1 und Band 2, 7. "Dersim Halk Anlatılarında Hızır İnanç" adlı makale, Dr. D. Cengiz, internet Saa Sure, 2013 Bira Mahmud, To mi ra itiqatê Dêsım seo zu noste wasti vi, To rê beno zamet, na makala mi Abdulqadir rê birusne. Zazana de Umar (amorê) 8. de vila ke ro. Silam. Chat Conversation End ■

SİYASİ DÜŞÜNCELER

G enel bir açıdan milletlere veya toplumlara bakıldığında, onları böylesi bir homojen duruma getiren belirli değerler hemen göze çarpmaktadır. Tabii ki bu değerler birbirlerinden farklı olmalarından dolayıdır ki farklı uluslardan veya halklardan söz edilmektedir. Durum böyle olmamış olsaydı, o zaman dünya tek bir ulus veya halktan oluşmuş olurdu.

Buna inanmak için, sadece dünya haritasına bir göz atmak yeterlidir. Çünkü bu harita bize birbirlerinden farklı bir çok ulusun ve milletin varlığını göstermektedir.

Durum bu kadar net ve açıkken, bazıları bu gerçekleri gözardı ederek toplum ve milletleri tekleştirmeye çalışıyorlar. Tekçi bir sistem, bir toplum ve tek bir halk elbetteki otoriter, oligarşik, dictatör, totaliter ve faşist sistemdir.

Bu tür sistemler, halklara ne kadar zarar verdiği, acı çektiği ve katliamlara sürüklediği, günümüzde ve burnumuzun dibindeki olaylar bizlere her gün biraz daha göstermektedir.

Günümüzün Türkiye'sinde Zaza ulusunu diğer toplumlardan ve milletlerden farklı kılan değerleri vardır.

Zaza halkının bu değerleri: tarih, toprak, milli manevi ve maddi, toplumsal, kültürel değerleridir.

Zaza ulusu da, bu değerleriyle tanımlanır ve

diğer toplum ve milletlerden farklılığını ortaya koyar.

Zaza ulusu da, diğer toplumlar ve milletler gibi kendi değerlerine sahip çıkmak, onları korumak, onları yaratmak, onları geliştirmek göreviyle karşı karşıyadır.

Zaza ulusunun toprakları asırlardan beridir başka güçler tarafından işgal edilmiş, tüm toplumsal ve milli değerleri gasp edilmiş olmasından dolayıdır ki, günümüzde ister istemez bir etkinlik, bir azınlık, bir var olma mücadelesini vermekle karşılaşıyor.

Ancak ve ancak böylesi bir mücadele sonucu Zaza halkı kendi öz değerlerini kazanabilir, yaşatabilir ve geliştirilebilir...

Zaza Halkının en başta gelen toplumsal ve milli değerlerinden biri de kendi dilidir, Zaza dili, ki bölgeden bölgeye, dımili, kırmanç ve Zaza şivelerle adlandırılıyor.

Alışa gelmiş Stalinci ulusal tanıtlardan kendimizi biraz arındırdığımızda, bir ulus veya halk, özünde tek bir değerle tanımlanabilir : DİL.

Bu tanım demek oluyorki ; bir milletin dili olmadığı zaman, söz konusu milletin diğer değerleri, o milleti tanımlamaya yetmez anlamına gelir. Kürt milliyetçileri ve siyasetçileri bu gerçeğin farkında olmalarından dolayıdır ki, Zaza dilini, var güçleriyle, çeşitli kanalar aracılığıyla kendi içlerinde eritmeye çalışmaktadırlar. ▶▶

Kürt milliyetçilerinin Zaza dilini eritme ve yok etme çalışmalarında, ne yazık ki, birçok zaza kökenli kişiler, büyük rol oynamaktadırlar. Çok acı bir olay !

Kendi halkının varlığını bu kadar inkarcılığa itip yok olmaya sürüklemek. Bu Zaza kökenli (dostlarımızın) du davranışları, asırlar boyu, Osmanlı ve Yeni Türkiye'nin diğer azınlıklara yaptığı gibidir.... Örneğin, Türkçe'den başka bir dilin konuşması Zaza ve Kürt bölgelerinde yıllarca yasak oluşumu.

Kürt milliyetçilerinin oyunlarına alet olan Zaza kökenliler asıl kimliklerini ön planda tutmakla birlikte Kürtlüğü benimsemeleri Zaza halkına büyük bir darbedir. Bu benimse Osmalılardan günümüze kadar Devletin Zaza'ları bilinçli olarak hep Kürt göstermesi ve onlara Kürt müamelesi yapmasının payı çok büyüktür.

Bilinen bir başka gerçek ise Kürt milliyetçilerinin Zazalara Kürtlük konusundaki yoğun baskıları ve Kürt sayısını çok göstermek için Zazaları hep Kürt olarak tanıtmak gayretleridir. Halen görüyoruz, nasıl Kürt milliyetçileri 20.ci asırın Zaza Halk isyanlarını kendilerinin ki miş gibi gösterme çabalarını.

Cumhuriyet tarihi boyunca, daha önceleri olduğu gibi kaymakam, tahsildar, asayiş güçleri Zazalara Kürt müamelesi yapmışlardır. Yöresel halk,

cehalet nedeniyle Zaza Kürt ayrımını bilmediğinden Kırmançlar gibi Zazaları da Kürt olarak nitelemiştir.

Günümüz Türkiye'sinde, hiç kimse Zaza ulusunun ne değerlerine ve ne de diline önem vermektedir, onlar sadece ve sadece kendi milli değerlerini ve dillerini sürekli ön plan çıkarmaktadırlar. Dolayısıyla, Zaza dili, edebiyatı, sanatı, tarihi kayıp olmakla karşıkışıdır. Egmen güçler, sadece kendi örgütsel edebiyatına, sanatına, tarih anlayışına önem veriyorlar.

Şu an mevcut durum bize, tek parti, tek lider ve tek ideolojinin egemen olduğu otoriter ve totaliter bir rejim ve sistem savunuluyor. Bu nedenle düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlüğüne karşı yıkıcı ve otoriter bir tutum görünmektedir.

Var olan tüm bu olumsuzluklara karşı, Zaza halkı, din, mezhep, bölge ve şive ayrımı yapmaksızın bir çatı altında toplanılabilmeli ve bir yürekte istemlerini dile getirebilmeli ki hedefine ulaşabilmeli. Ve umarım ki Zaza halkının aydınları bunun bilincindedirler ve bu yönden çalışmalarını hızlandırmaktadırlar.

Yaşasın Zaza halkının birliği !

Wedat Kaymak

Paris 2 Mayıs 2015

DEWA DEWİLİ (DEWİLİ /ALKAN KÖYÜ)

Ma Lema âli'di zaf bızı çıraynay
Ma Doşa derg'di zaf gilgil qerifnay
Ma Çırrê Mihoni'di zaf ray arısyay,
To ceyron bile nêdi dewa Dewılı

Roê Maden'i to ver ra şı 'ecız bı
Şar ma rê paşt nêda to rê teli bı
Kom duri kewt semedê to delı bı
To weş yew roc nêdi dewa Dewılı

Tudırıkê amey kewti mı virra
Hiltırşıkê her vaxt yenı mı hışra
Sımzê to çırray nêvecıyay mı hewna
Ma zonê to xo virra kerd Dewılı...

Nuştoğ: Abdulkadir BÜYÜKSAYAR

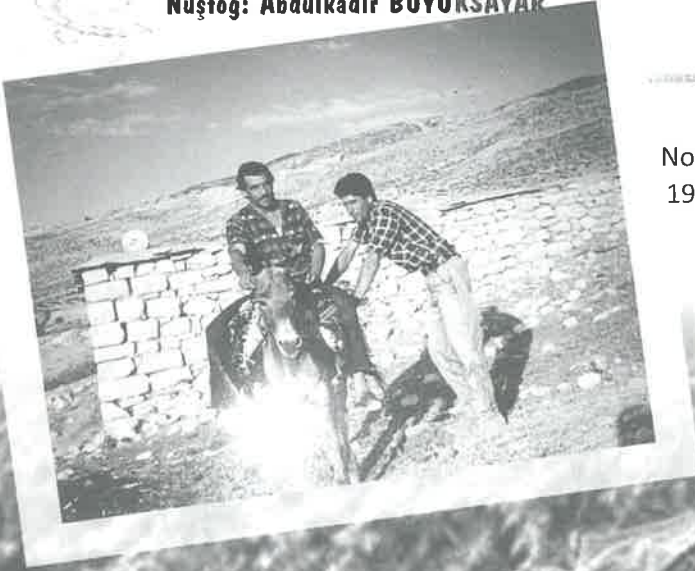
Türkçesi:

Biz Lema âli'de çok keçi otlattık
Biz Doşa derg'de çok darı biçtik/kopardık
Biz Çırrê Mihon'da çok kez dinlendik
Sen elektrik bile görmedin Dewıl köyü

Maden çayı yanından geçti aciz oldu,
Millet bize destek vermedi, sana diken oldu
Kim uzak olduysa senin için deli oldu
Sen güzel bir gün görmedin Dewıl köyü

Böğürtlenin geldi düştü aklıma
Hiltırşık meyven her zaman gelir aklıma
Sımz(alıç) meyven hiç çıkmamış rüyamdan
Biz senin dilini unuttuk Dewılı köyü

Not: Dewılı köyü(Alkan) Dicle ilçesinin kuzeyinde
1990 yılında Kral kızı baraj gölü altında kalmıştır.

KÜRTÇÜLERE TÜRKÇÜLERDEN MİRAS; LEHÇECİLİK

O smanlının son demlerinde Türkçü ulusalcı akım üst seviyelerdeydi. Yine bir Zaza kökenli olan Çermikli Ziya Gökalp Türkçü Turancı akımın fikir babası olmuştur. Öyle ki M.Kemal Atatürk'ü büyük oranda etkileyip yönlendiren fikir de Gökalp'ındır. Cumhuriyetin kurulması ve sonrasında uzun yıllarda Anadolu'da yaşayan neredeyse tüm canlı varlıklar Türk edilmiş ya da Türk olmak zorundaydı. Öyle ki farklı olanlar da lehçe sayılıyordu. Falan Türk boyuna bağlıdır deyip nokta konulmuş!

Seneler sonra bir çok şey değişti Türkiye'de. Öyle ki şimdilerde eski Türk sayılan Kürtlerin hakkını sözde savunan ırkçı Kürtçü sözde siyasi, özde örgütler silahlı güçleriyle günbegün güçlendiler. Artık kendileri de doğuda, silahlı güçleri olmayan diğer farklı halkların hepsini Kürt sayıyorlar. Kürt lehçesidir, tutmadıysa Kürtlerin saray dilidir ya da Kürtçenin eski halidir diyebiliyorlar. Onlar Türkçülerden daha da ileriye giderek Zaza sözcüğü farklı geldiği için ve dünya toplumlarına çok farklı görüneceği için Zaza sözcüğünü kullanmamaya ve hatta kullananlara Zaza diye bir şey yok, bunu Türkler Kürtleri bölmek için çıkartmışlar deme alçaklığında dahi bulunabiliyorlar! Oysa Zaza sözcüğünün Kürt sözcüğünden çok daha eski olduğunu bizden daha iyi biliyorlar. Biz

Zazalara buldukları isimler de manidâr; Kırd, Kırdki, Kırdî, Kıрманcki...vs... yani Zazaların zihninden Zaza sözcüğünü bu şekilde silebileceklerini düşünüyor bu kendini akıllı zanneden varlıklar...!

Biz Zaza hareketi olarak, Zazalarımızın içinden kendini farklı gören, hissedenlere bile hoşgörülle bakıyorken, Kürtçülerin Zazayı silme yok etme çabası karşısında halkımızı uyarmayı görev olarak görüyoruz.

Değerli Zaza halkım; unutmayın ki, siz ne Türk, ne Kürt, ne Fars, ne Arapsınız! Nasıl ki onların bir aidiyeti varsa biz Zazaların da vardır. Biz de Zazayız, Zaza halkıyız. İrkçi değiliz. Ama böyle kendini uyanık zanneden ırkçılara karşı mücadelemiz sonuna kadar devam edecektir.

Zazana topraklarından Zazayı silemeyeceksiniz! Buna hiç kimsenin gücü yetmeyecektir. Allah(cc) bizi Zaza yarattı. O yarattıklarının da en büyük koruyucusudur.

Yüce Allah Hucurat sûresi 13. Ayette meâlen; ***Ey insanlar... Muhakkak ki biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık; tearuf (tanışıp birbirinizden farklı özellikleri, kemâlâtı elde) edesiniz diye sizi ırklar - türler ve toplumlar olarak oluşturduk... Muhakkak ki Allâh indinde sizin en ekreminiz (en şerefliiniz), sizin en muttaki (hakikate uygun şekilde) yaşayanınızdır! Muhakkak ki Allâh Aliym'dir, Habiyr'dir.***

Abdulkadir Büyüksayır

ZAZA ALFABESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dilin geleceğe taşınmasında sözel aktarım bir biçimdir, ama yazılı aktarım somut veri olması bakımından önemlidir. Yazılı aktarımın olabilmesi, o dilin yazıya geçmiş olmasını, yani bir alfabesinin olmasını gerektirir. Zaza dili yazı diline geçmiş olmakla, en azından bu noktadan sonra geleceğe daha güvenle bakabilecektir. Zaza dilinin son otuz yıl içinde kazandığı ivme, temelde yazı dilinde yaşadığı gelişmeyle doğru orantılıdır. Yazı diline geçtiği günden bu yana Zaza dilinin sosyal, kültürel, sanatsal, hatta siyasal hayata ilişkin çeşitli alanlarda da gelişme sağladığı görülüyor.

Yazının başlığı, Alfabe Üzerine, ama amacımız yeni bir alfabe önermek değil. Şu anda bilinen birkaç alfabe var zaten. *Bedirxan Alfabeti* diye bilinen Kürtçe için geliştirilmiş, *Vate* çevresinin öteden beri birebir kullandığı alfabe bunlardan biridir. Zaman içinde Zaza dilinde yazmanın yaygınlaşması ve dilsel tanımın değişmesiyle birlikte farklı önermeler ve uygulamalar da oldu. Zaza dil akademisyenleri Z. Selcen ve M. Keskin'in geliştirdikleri alfabeler var. Almanya'da bazı dostlarımız, *Jacobson Alfabeti*' dedikleri bir alfabe kullanıyorlar. Mesut ÖZCAN'ın yazılarında bir başka alfabe kullandığını da göz ardı etmemek gerekir.

Genel olarak bakınca, kafa karıştırıcı gibi görünse de, korkulacak bir durum yok. Günümüzde çok gelişmiş dillerde bile alfabe tartışmaları vardır; yazım kurallarında da öyle. Tarihinde ilk kez yazıda yoğunlaşmaya başlayan bir halk olarak Zazaların alfabeyi tartışmaları ürkütücü değil; yeter ki kendini bu tartışmada taraf görenler aynı zamanda ön yargılarını da yıkabilsinler.

Bir dilde her ses için alfabeyle bir harf koymak alfabedeki harf sayısını arttırmaktan, dolayısıyla uygulamada güçlük yaratmaktan başka yarar sağlamaz. Ünsüzler çıkış yerlerine (*point of articulation*) ve çıkış durumlarına (*manner of articulation*) göre, genellikle önündeki ve arkasındaki ünlülerin uzun veya kısa,

ince veya kalın, olmalarına bağlı olarak farklılık gösterirler. Bu duruma ayrı harf gereksinimi gibi değil, sesletim çeşitliliği gibi bakmak gerekir.

'k' ve 'g' harflerinin bu durum için iyi örnek oldukları söylenebilir.

Örneğin 'k' sesi, 'kıtáb', 'nok', 'nak', 'kes', 'kutık', 'kûr', 'kar' gibi yerlerde, yani, 'i', 'e', 'o', 'a', 'u' ve 'û' dan önce, geniz girişinde (*velar*) olarak çıkarken; 'kibar', 'kêf' gibi yerlerde, yani her zaman, mutlaka 'i' ve 'ê' den önce damak tavanına (*palatal*) yaklaşarak yumuşarlar. Dolayısıyla, bu sesletim biçimleri için iki ayrı harf düşünmek gerekmez. Çünkü ses doğal olarak yumuşak ya da sert olmaktadır. Daha kalın bir ses olarak arka genizde çıkan ayrı bir 'q' harfimiz var.

Benzer durum 'g' için de geçerlidir. Örneğin 'gij', 'gem', 'gon', 'gul', 'gûn', 'gan' gibi yerlerde, 'i', 'e', 'o', 'a', 'u' ve 'û' dan önce geniz girişinde (*velar*) olarak çıkarken; 'gi' ve 'gêj' sözcüklerinden önce, yani her zaman 'i' ve 'ê' den önce damak tavanına (*palatal*) yaklaşarak yumuşamaktadır. Arka genizde çıkışı karşılayan /x/ harfi vardır.

Jacobson alfabesinde bir önerme olarak 'x' nin yansıra 'ğ' harfi de kullanılıyor. Oysa bu iki harf arasındaki fark, 'g' harfinin 'gij' ve 'gêj' sözcüklerindeki durumdan daha belirgin değildir. Örneğin, /x/ 'xort', 'xırç' sözcüklerinde biraz vurgulu çıkarken, 'xezal', 'xiç' durumunda daha yumuşaktır. Bu durum /x/ nin bulunduğu ortamdaki ünlü ve ünsüz seslerin durumuyla ilişkilidir.

Güney Zaza ağızlarında, Türkçe'deki 'ü' ve 'ö' harfleriyle ifade edilen sesler yoktur. Aslında bu durum Zazaki'nin karakteristik özelliği gibi görünüyor.

Genel olarak Zazaki'ye bakıldığında kısa ve uzun 'u' seslerinin olduğu, bu iki ses arasında 'ü' ile ifade edilecek ara sesin olmadığı fark edilebiliyor. Örneğin, 'kuçe' sözcüğünde kısa /-u/ sesi vardır. Bu sözcüğü 'küçe' olarak yazdığımızda, genel ünsüz benzeşmesi kuralına bağlı olarak, /k/, /-ü/ den önce *palatal* (damak) sesi olarak, yani 'kêf' sözcüğündeki /k/ gibi çıkacaktır. ►

Zazaki 'kul' (dert) ve 'gul' (gül) sözcüklerinde /-u/ harfi yerine /-ü/ konulması durumunda, /-k/ ve /-g/ harfleri Türkçe'de 'kül' ve 'gül' sözcüklerinde olduğu gibi, yani *palatal* (damak) sesiyle çıkacaktır. Zazaki'de 'guma to' (senin yanağın) yerine, 'güma to' yazıldığında /-g/ sesi olması gerekenden farklı bir ses olarak çıkacaktır. Patlama sesi Türkçede 'güm', Zazakide 'gum' ile ifade edilmektedir.

Bu durumda, güney Zaza ağızında kullanılan uzun sesi için ayrı bir harf düşünmek gerekliliği doğuyor çünkü bire bir aynı ortamlarda hem kısa hem de uzun kullanımlar var. Örneğin;

Qum, qumkumok	Qûm
Gun	Gûn
Kurr	Kûr
Bum (patlama sesi)	Bûm, v.b gibi

Uzun çıkan sesin şapkalı /û/ harfiyle mi yoksa başka bir biçimle ifade edileceği ayrı konudur.

Genel olarak Zazaki'ye bakıldığında kısa ve uzun 'u' seslerinin olduğu, bu iki ses arasında 'ü' ile ifade edilecek ara sesin olmadığı fark edilebiliyor.

Örneğin, 'kuçe' sözcüğünde kısa /-u/ sesi vardır. Bu sesi daraltıp yerine /-ü/ koyduğumuzda ünsüz benzeşmesi kuralına göre başka bir sorunla yüzleşiriz. Sözcüğü 'küçe' olarak yazarsak, /-k/ artık *velar* (geniz ağız) sesi değil, *palatal* (damak) sesidir; Türkçe 'kürk' sözcüğündeki /-k/ sesleri gibi çıkar. Normal olarak /-ü/ harfinden önce *velar* /-k/ veya /-g/ sesi çıkarmak zordur, *palatal*, yani 'kibar', 'kêf' sözcüklerindeki /-k/ sesi gibi çıkar. Zazaki'de, 'guma to' (senin yanağın) yerine, 'güma to' yazmanın ne kadar yanlış olacağını unutmamak gerekir. Yine Zazaki'de kısa /-u/ ile ifade edilen 'gun' vardır, ama bu sözcükteki /-g/ harfi Türkçe'nin 'gün' sözcüğündeki /-g/ gibi değildir. Zazaki de var olan uzun /-u/ sesi için en iyi çözüm öteden beri kullanageldiğimiz şapkalı /-u/ olabilir.

Yine, 'kurm', 'kurn', 'kuf', 'kutuk' sözcüklerinde /-u/ yerine /-ü/ kullanıldığında, /-k/ sesi, Zaza dilinde olması gereken ses olarak çıkmayacaktır.

Güney ağızında rastlanan kalın 'h' sesi Arapça'nın etkisinde dile yerleşmiş olmalı. Bunun için ayrı bir harf oluşturmak yerine, sestem sonra çift ünsüz getirilerek sesi kalınlaştırmak çözüm olabilir.

Her: Eşek
Lep: Hayvan yemi

Herr: Toprak
Lepp: Avuç

Birçok ünsüzde benzer durum algılansa da, bazen çok belirgin değil, ses çevresindeki ünlülerin durumuna göre biraz kalın veya ince söylenirler. Örneğin, 'Pılol' da 'p' sesi ince çıkarken, ses çevresi aynı olan 'Pılar' da 'p' sesinin kalınlaşması, 'l' harfinden sonraki kalına yatkın /-ar/ bileşimiyle ilişkilidir. Aslında, nerdeyse her ünsüzde, çevre ünlülere göre ses yumuşak ya da az sert çıkabilmektedir.

Zazaki'de sadece kuzey ağızında *diphthong* (çift ses) görülmektedir. Biri, 'Çıko', 'Çar', gibi bazı sözcüklerde ortaya çıkan, /-ts/ sesi, diğeri, 'cemed' gibi sözcüklerde /-dz/ ile ifade edilen sestir.

Sonuç olarak alfabe, Zaza dilinde henüz üzerinde konuşulan bir konudur. Bunu bir sorun gibi algılayıp umutsuzluğa kapılmak yersiz. Çünkü gelişmiş dillerde bile alfabe konusunda hala tartışmalar yaşandığı biliniyor.

Fahri Pamukçu

EBUBEKİR PAMUKÇU'NUN HAYATI

Zaza dil ve kültürüne gönül vermiş bir Zaza aydınıdır. Kendi aidiyetine yönelik gönül veren bu konuda her tür zorlukları görekerek kendi dil ve kültürünün yeşermesi için kendi yaşam pınarından ona hayat suyu akıtan değerli aydınıdır, hayatını idame edebilmek için görev yaptığı tüm yer ve işlerde boş zamanlarını da kendi kültürüne ayırdı. Sistemin üzerindeki tüm baskı ve sindirme tutumlarına rağmen inandığı ve gönül verdiği yoldan vazgeçmedi ve o yoldan devam etti.

- 02.04.1946 yılında Çermik -Budaran (Pamuklu) köyünde. (Asıl doğum 1947, 1964 yılında Dicle ilk öğretmen okulunu bitirdiğinde, 17 yaşının içinde olduğu için mahkeme kararıyla 1947 olarak büyütülmüştür.) Anne adı, Hava; baba adı Kemal; 10 çocuklu aile

-Eylül 1964-Mayıs 1966 Uşak-Karahallı-Karayakuplu köyü ilkokulu öğretmeni

-1966 Yaz; kısa dönem er öğretmeni

-1966-1967 öğretim yılı Erzincan Er Eğitim Okulu öğretmeni

-1967-69 Sakarya-Geyve-Şehran Köyü İlkokulu öğretmeni.

-1969-1976 İstanbul-Şile-Karamandere Köyü İlkokulu Öğretmeni

(O arada İstanbul'da Eğitim Enstitüsü yaz Okulundan Türkçe öğretmenliği diploması aldı, 1976 sonbaharında Ovacık Yatılı Bölge okuluna atandı)

-12 Mart sonrasında İstanbul'da çalışırken yazdıkları nedeniyle iki kez tutuklandı, sürekli izlemde tutuldu. Üçüncü yargılanmasında (1974) 7,5 yıl hapis, sonrasında Afyon'da 2 yıl sürgün cezasına çarptırıldı; 27 Nisan 1974 tarihinde yürürlüğe giren af yasası kapsamında mahkemeden salıverildi.)

-Ovacıkta çalışırken tutuklanıp Tunceli'de sorgulandığı sırada kaburga kemikleri kırıldı.

Ebubekir Pamukçu
02.04.1946 - 18.07.1991

- Bu olaydan sonra, "Halkı isyana teşvikten" gözaltına alınıp Diyarbakır sorgu evinde üç ay kadar tutuldu, serbest bırakıldı. Ovacık'a döndüğünde Van'a sürgün edilmişti. Dostları, onu imha etmek için o yola başvurduklarına ikna ederek Van'a gitmekten caydırdılar. İşsiz ve sıfır ekonomiyle İstanbul'a döndü. O sırada 9 yaşlarında olan Mertcan, onun ardılı Orhan Kemal ve evin küçüğü, kızı Pınar ile birlikte üç kişilik bir aileydiler. İstanbul'a döndükten bir süre sonra son çocukları Özgür Fırat Dünyaya geldi.

- Ovacıktayken, uzun süredir üzerinde çalıştığı **Zazaca-Türkçe sözlüğü** basıma hazır hale getirdi ama bastırmaya fırsat bulmadı. Son göz altısında (1981, Sonbahar. Arkadaşlarının, 'evini temizlemek' amacıyla yaktıkları kitaplarının arasında, ne yazık ki bu çalışması da vardı)

- Ovacık'tan İstanbul'a dönünce, Üsküdar-Zeynep Kamil'de Merdivenli Sokakta ucuz bir ev kiraladı. Evin iki sokak altında da "**Piya Kitap, Kırtasiye**" açtı, aynı anda periyodik '**Piya**' gazetesini birkaç sayı çıkardı. (Piya'nın ilk çıkışı)

- İşyerine yönelik ırkçı saldırıların artması nedeniyle, karşıda PİYA adıyla ilk yayınevinin temelini attı. Yayınevi ekonomik beklentileri karşılayacak duruma gelmediği için, İst. Belediye. Bşk. İsvan'ın desteğiyle Kütüphane'de işe başladı. Düzgün ve verimli çalıştığı için Aşiyen Müzesi Müdürlüğüne atandı, ama 12 Eylül darbesinden kısa bir süre sonra işine son verildi. En yakın olduğu, çocukluğundan beri hayalini kurduğu iş olan yayın işine döndü, Çağaloğlu dolayında Kismet İş Hanının 4. Katında bir yer açtı; "**PİYA YAYINEVİ**" Bir yandan da, Gözlem Yayınevinin sahibi olan dostu boş zamanlarında kendilerine yardımcı olması karşılığında düzenli bir ödeme yapıyordu. ►►

- 1981 sonbaharında, yabancısı olduğu, hiç ummadığı bir gerekçeyle gözaltına alındı; Örgüt Üyeliği! Polis, son on yıldır kendilerini peşinden koşturan Ebubekir'e farklı bir son hazırlamayı aklına koymuştu. İşkencelerle hırpalanmış bedeni her an düşebilirdi; polisin hain tuzağını bir karşı atakla boşa çıkarma planı yaptı. Plan tutar da dışarıya çıkarsa, bir daha dönmek üzere, kapağı yurtdışına atacaktı. Gözaltından bırakılır bırakılmaz, uzun süre eşinin bile bilmediği yerlerde gizlendi. 1983 yılı Kasım ayında, DDKD örgütünün sınır olanaklarını kullanarak ülkeden ayrıldı. 1984 yılı sonbaharında İsveç'e gitti, birkaç ay sonra çocuklarını yanına aldırdı.

Türkiye'de işkencelerin bedeninde yaptığı hasara bağlı olarak yakalandığı kanser e yenik düştü. **18 Temmuz 1991** yılında, yaşamının en verimli çağında Stockholm'de bir hastanede vefat etti, Vasiyeti üzerine cenazesi Budaran köyüne getirildi, dedesinin yanına defnedildi.

Öğretmen okulu yıllarında, birkaç yıl sonrasında şiirleri bazı dergilerde yayınlandı. Yetmişli yılların başında TGS (Türkiye Gazeteciler Sendikası Üyesiydi, Yılmaz Güney ve Ahmet Arif ile Birlikte TGS içinde devlere karşı ayakta kalma mücadelesi verdiler.

Yayınladığı kitaplar sırasıyla şunlardır:

1. Ozanlar ve Yazarlar (antoloji)
2. Kurtuluş savaşı (şiir)
3. Mezarlığı Unutmak (şiir)
4. Kediye Niçin Öldürdüm (çocuk kitabı)
5. Kolumdaki Sancı (çocuk kitabı)

6. Aşıyan (Tevfik Fikret biyografisi)
7. Zazaca-Türkçe Sözlük (yayınlamadı)

8. Dersim Zaza Ayaklanmasının Tarihsel Kökenleri. (İsveç'te yazdı, ama ölümünden sonra, İsveç'ten Tanıdığı biri tarafından yayınlandı.)

9. Ayrıca çeşitli edebiyat dergilerinde şiirleri, yazıları yayınlandı.

Çıkardığı dergiler:

1. AYRE-Zaza Dil, Kültür, Tarih, Edebiyat Dergisi (Eylül 1985'den sonra, 14 sayı)

2. PIYA- Zaza Dil, Kültür, Tarih, Edebiyat Dergisi (AYRE'nin devamında, 1988'den sonra 14 sayı)

Öne çıkan özellikleri:

Ana dil sevgisi ve yazma tutkusu yüksek, sevgi ve saygıda kusur etmeyen, dayanışmacı, yardımsever, sözüne güvenilir, dostluğu sağlam, azimli, ahlaklı, namuslu, doğrucu, dürüst, alçak gönüllü.

Değerli, Rahmetli Hocamızın hayat hikâyesini ele almakla birlikte;

Zaza dil ve kültürüne gönül vermiş, kendi halkının ve halk değerlerinin yaşaması için hayatı pahasına mücadelesine inanarak yürüten ve bu uğurda hayatını kaybeden değerli insanlarımızı; Zaza davasına gönül vermiş değerli hocamız Ebubekir Pamukçu Hocanın 18. Temmuz ölüm günü nedeniyle hepsini en içten duygularımızla anıyor ve kendilerine Allahtan Rahmet diliyoruz.

Meşaleyi yakmak büyük bir beceri ve özveri olduğu gibi o meşaleyi olimpiyat alanına taşımakta bir o kadar beceri, özveri ve duyarlılık gerektiren bir durumdur. Bu vesileyle bu yola gönül veren aydın ve şahsiyetlerin çalışma ve mücadelelerinde üstün başarılar diliyoruz.

Değerli insanlarımızın anılarının yaşatılması dileğiyle

Saygılarımızla.

Biyografiyi hazırlayan:

Fahri PAMUKÇU

İbrahim BUKAN

EFSANEY DEDI

Çermug dı, mentiqedê Hesrani dı dewa Qereqay esta, na dew dı Dız(qale)esta, durika na dız nêzaneyeno zuzufin na dız ra perey verêni kewtê erd, labirê şare ma ê perey berdê dayê komutandê qulixi(karakol) kî miyabeynê xo qumıtanya weş kero, kesi neberdê ê perey qontrol nêkerdê kî perey kancun dewriyê. Xanê rayda îpegi zi na dew dı esto. Miyabeyndê çemandê (sulu tarlalar) Qereqay u mentiqedê Hayigi ra laya pil hoki bena u şına. Rocakewtenda Hayigi ra zi laya qızıl yena ew miyabeyndê erdandê Budrani u Dızda Qereqay dı layerda pila resenê pê. Rocawandê Budrani, binida çeman dı lada Şêxanya resenê pê ew bî namedê layerda pila dewda Doxani vera dewda binida Hengaçi dı şına bena tewrdê Rodê Ferati.

Neka nê lay kewnê tewrdê awbendê Atatirki. Texminan ra wextên dı no Xandı Tırki mendê, çiki nezdîdê dew dı dı eyni/ini/hêni estê, zewi rê vanê Soğuk piyari(soğuk çeşme), zewi rê zi vanê Xelo piyari(Halil'in çeşmesi) ew mêşeyê esto cî rê vanê Qeremêşe, erdê zi esto cî rê vanê Qere dere, fina pagê Ereban estê piyê mı vano, Tayn merdimi ê pagan dı mendê ma cî rê vatê Ereban labirê inan Tırki qısey kerdê, dima bar kerd u uza ra şî. Pilê ma vanê, wextê dı Alduş ra Eşirênda gird amê Qereqay dı rona, namey Eşir Hesenan bi. Boll nêmendî fina bar kerd şî vera cor.

Gorey efsani, Siltan Murad bî eskerandê xoya rayda îpegi ra yeno kî Suk (Siverek) sera ravêro vera Riha. Yeno lada pil veri, labirê laya pil vêr(geçit) nêdana. Siltan Murad qerar dano kî miyabeyndê Budrani u Qereqay dı layerda pil sera pirdê virazo hım Hesrani bî no pirda girêdo pêya ew dewda Bawanki peya koyê imbati esto, siyanê pirdî zi uza ra dano ardeni.

No pird kî rızıyeno

Budranizan siyê cî ardê pa bani viraştê, mezeli viraştê bî no babeta tenya lingê pirdi pay ra mendê, coyra uzay rê vanê linga pirdi. Taynpira(bazıları) vanê wexta Budranizi şiyê talanê Hesranizan kerdê, zırar dayê ê dewan ro, ê dewizan no pird rızıyao. Viraştenda pirdi dı Siltan Murad şardê uzay ra aşnaweno kî o mentiqe dı zatê esto cî rê vanê, Dede. Ew taynpira vanê Dede sêrbazo. Siltan Murad kî viraştena pirdi qedıneno, Dedi rê weseyneno u vano: "Ez bî eskerandê xoya daweti toya.

Maxsetê Siltan Muradi Dedi finê bicerbino(denemek) ekî sêrbazo Dedi keke kero". Dede dawetê Siltan Muradi qeşul keno. Siltan Murad çemande Budrani dı cayê belî keno u Dedi rê weseyneno. O wext dı dewa Budrani çinêbeno uzayey ecem(sazlık) bi, hewna kalikê ma o ver ra(Alduş ra) nêamey bi no mentiqe. Dede fahm keno kî Siltan Murad do cî bicerbino, no hadreyina xo keno bî merdimandê xoya dano pıro şıno Siltan Muradi hetekî wexto kî şıno, qandê alefdê estoran tewreyê cew, qandê werdê eskeran bızêkê ew tewreyê rız xo dı beno. Dede sılam dano Siltan Muradi, Siltan Murad sılama cî gêno u vano: "Ko to ma rê werd, estorandê ma rê alef tey ardo"?

No vano: "Mı ardo, bızêki, tewrey cewi ew rızı mısınenno cı. Siltan Murad qıreno pıro u vano: "Tiyê ma wiyenê, tı do bî nê çiyana ma mirdi kerê"? ►►

Dede vano: "Tı ey mı rê verdi, ez do pizey şıma u ê estorandê şıma bı nê çıyanan mird kera ew vano: "Recayêndê mı şıma ra esto, eki şıma nê bızêki wenê, estanê cı tiya dı pêsero ronê"! Nê tewrey cewi danê estoran estori wenê nêwenê cew nêqediyeno, bızêki birnrenê, rizi pewzenê u şami kenê hadıre u sıfran kenê hadıre, o hendi esker bı nê rız u bêzêkya pizey xo keno mirdı, fina zi werd nêqediyeno. Uza dı eskerê mızıreyda xo ra esteyêndê lıngerda bızêki nımnenö.

Siltan Murad vano: "Tiya dı awa werdi çınıya, şırê ma rê awa werdi biyarê!" Uza dı dede Mızraxa xo dano erd ro erd ra vızıkê aw çekenê tever ew boll cayan ra aw pin pin pin çekena tever, wını hendê geverê aw uza ra ziyena, xeylê çemê Budrani na awda Mızaxpınıya awdeyenê.

Namey na ziyar zi Mızaxpino, tayni zi vanê Mızaxfin, na ziyar sero zi qurbanı birnrenê. Namey na ziyar zi Dede mızrax finenö erdı, aw pin pin ziyena, ayra vanê mızaxfin/mızaxpin, yanê namey cı Mızrax ra yeno.

Nê awa xo zi şımenê, wexta Dede duway keno u nê bızêki fina keno gane, labirê lingênda bızêki pa çınêbena, uza dı Dede Siltan Muradı rê vano: "Tiya dı xeleteyê esta, eskeranê to esteyêndê bızêki nımto kami nımto wa eşkera kero"! Eskeran ra kes iqrar nêkeno, Dede zewt dano u vano: "Kami kı no estey bızêki nımto, boka riyê cı siya bo. Uza dı Hoday het ra eskero kı estey bızêki nımto riyê cı beno siya, esker esti keno eşkera. Hını Siltan Murad Dedi zatê qebul keno ew eskeranê xo arêdano kı ray kewo, Dede nişeno arsiyê, qamçiyê xo keno xo dest ew inana piya heta qasnaxdê dewda Şêxani şıno, qamçı Dedi zi

marrêndo siya beno.

Na arsiya hewna rocakewtenda Şêxani, mentiqedê Gızgavani dı, gorey vatenan no marro siyayo hewna na arsiyer rê bekçiyey keno, heta çend merdımın si eşta marri kı marri bıkişo, marr werte ra biyo vını, çend rozi biyê nêweşi, ayra kes nêwetano nê marri veyo, vanê no bekçiyê na arsiyero.

Dede sırrê xo qe kesi rê nêvano çıki sırrê cı kı eşkera biyayê, do werte ra vını biyayê. Na mesel sera Dede xeylê wext werte ra beno vını. Sıwaneyê bola(sürüsünü) xo beno çere, tımı zew wext dı bızê werte ra bena vını ew fina yena bena tewrdê bolı, no sıwane madala dı(merakta) maneno ew rozê pawitenı nano na bızer serı, na bızı şına mızareyê/kafê miyan, no şıno kı çı şıro, eki Dedeyo mızari miyan dı na bıza şitê xo dana cı, no sılam dano Dedi, wexta Dede werte ra beno vını, hını oyo noyo kı kesi Dede nêdiyo. No mızareyo zi rozawandê dewda Fıseyni dı lada pil serayo, vanê neka awbendê Atatırki bin dı mendo, nê mızari rê zi vanê, mızarey Dedi.

Gorey vatenan, Dede dewda Xıraba dı mandê, dima şıno Şêxan, Ziyara cı zi aya Şêxan dı, labirê tırba cı çınıya tenya tırbê mırıdandê cı estê. Tırbandê mırıdan kıştı qulê/lanê esta, a qul ziyaretgehê Dediya. Hırg serrı merdimê Dedi na ziyarda dedi sero gayê kenê qurban u feqıran ra kenê vıla, eki qurban nêkerê şew vengê qorında gay ziyar ra yeno. Şarê ê mentiqi şıno ziyar sero qurbanı keno, xo rê mırız wazeno.

Dede ê wertey ra wını zatêno kı, şarê ma namedê Dediya zewtı dano, sond waneno. Vanê kalıko Dede to şano! Dede atamız seni çarpsın! Kalıkdê dedi ser bo kı mı nêkerdo. Dede atamız üzerine yemin ederimki ben yapmamışım. Not: Siltan Murad kı pey dı şıno Sembıl(İstanbul) Dedi rê çapitê sero secere nuşneno ew dedi rê rışeno/erşaweno. No secere hewna merdimandê cı dı esto, labirê mı qandê tercüme kerdenı merdimandê cı ra waştı inan söz da hewna mı nêdayo. Zeki vanê, Siltan Murad kı şıno keyedê xo, Dedi dest ra hera tebarık xo dı beno.

Zeki vanê, namey Dedi tapiyan dı, secere dı Seyh Mehmet ravireno, labirê şarê ma cı rê vano Dede, merdimê cı zi vanê, baba Dede. Zewi zi va, tapiyan sero Dede Hesran Zazalarındandır nuşyayo.

Roşan Hayig

MA ZAZAYÊ (BİZ ZAZAYIZ)

Biz kimiz? Etnik kökenimiz nedir? Şuan yaşamakta olduğumuz bölgeye nereden geldik? gibi soruları kendinize sorup cevap bulmaya çalıştığınız anlar mutlaka olmuştur. Babanıza annenize, dedenize yani aile büyüklerinize başvurduğunuzu ama buna rağmen tatmin edici cevabı alamadığınızı da tahmin edebiliyorum. Bazen ümitsizliğe kapıldığınızı ve farklı kaynaklardan edindiğiniz bilgilerin kafanızda ki soru işaretlerini daha fazlaştırdığı ve içinden çıkılmaz bir hal aldığı kesindir.

Dünya da yaşayan bütün insanların bu tür sorularla karşılaştığı ve birçoğunun halen sorulara yanıt bulamadığı konusunda ise hem fikir olduğumuzu inanıyorum. Ben bu yazımda tüm insanlığın etnik kökeni, dili ve dini hakkında açıklamalar yapmak ve sizleri aydınlatmak isterdim ama ne yazık ki böyle bir imkanımız olmadığını sizlerde biliyorsunuz. Şimdi sizleri daha fazla merakta bırakmadan asıl konumuz olan Zazalar hakkında 5 yıllık araştırmalarımız ve elde ettiğim verileri ileriki aşamalarda sizlerle paylaşmaya çalışacağım. Öncelikle şunu belirtmekte yarar görüyorum, bir halkın etnik kökenini, ana dilini ve diğer değerlerini yazmak ayrımcı, bölücü gibi yaklaşımdan uzaktır. Ortak değer olarak gördüğünüz toprak, bayrak ve anayasa söz konusu ülkede yaşayan tüm halkların önceliği olması gerektiğini savunan bir yapıya sahip olduğumu bilemenizi isterim. Ve öyle sanıyorum ki ülkemizde yaşayan 32 farklı etnik unsurunda aynı düşünceyi taşımaktadır. Yani

demek istediğim şu ki, mozaik yapısı en renkli olan ülkemizde her birey kendi rengini özgürce ortaya koyabilmeli, gelenek ve göreneğini özgürce yaşayabilmeli. Tabi bu renkliliği paylaşırken yıkıcı ve ayrıştırıcı olarak değil barışçıl ve ortak kaygılarla hareket edilmesi gerektiğini de belirtmek isterim.

Dünya devletlerine bakın, ırk unsuruyla hareket eden ve ırksal ayrışımara giden kaç grup kaldı. Aksine sınırlar yıkılmakta özgür ortam temelleri ve ortak yaşam koşulları sağlanmaya çalışılmaktadır. Irka dayalı mücadeleler başarı yerine başarısızlık, huzur yerine huzursuzluk getirmektedir. Siz sözde özgürlük adı altında ayrıştırıcı hareketlerinizle halkınıza bağımsızlık getireceğinizi zannederken halkınızı bataklığa sürüklediğinizin çoğu kez farkına dahi varmazsınız. Bayrakla sorun olmamalı, değerlerle sorun olmamalı, toprakla sorun olmamalı çünkü söz konusu değerler belli bir etnik unsurun temsilcisi değil o ülkede yaşayan tüm unsurların temsiliyeti ve değeri olarak algılanmalıdır. Yaşanan toprak parçaları da belli bir etnisiteye ait görülmemeli, toprak üzerinde yaşayan tüm unsurların müşterek değeri olarak kabul edilmelidir.

Değerleri yöneten rejimler antidemokratik bir sisteme sahip olabilir. Ama bu demek değildir ki devlet ya da devletin üzerine inşa edildiği toprak antidemokratiktir. Antidemokratik rejime ve sisteme sahip olan iktidar güçleri ancak ortak mücadele anlayışıyla demokratik sisteme rejime uygun hareket etmesi sağlanabilir. ►►

Amerika'yı düşünün, İngiltereyi düşünün; onlarca etnik unsur aynı şemsiye altında yaşarken dışarıda ben Amerikalıyım ben İngilizim demektedir. Dış güçlere ve saldırılara karşı ortak değer olarak gördükleri bayrakları altında cepheye koşmaktadırlar. Söz konusu devletlerde yaşayan hiçbir unsur ABD bayrağını ya da İngiliz bayrağını kendisine asla düşman olarak görmemektedir. Olimpiyat yarışmalarında ortak değer olarak gördükleri ülke bayraklarını gururla taşımaktadırlar.

Dikkat ederseniz ülkelerde ki isyanlar, başkaldırılar yönetim erkini elinde bulunduran iktidarların etnik yapılarına değil yönetenlerin tiranca, baskıcı idare anlayışlarına yöneliktir. Bu da bize şunu açıkça gösteriyor ki devlet idarecilerinin otoriter baskıcı uygulamaları birlik ve beraberlikten uzaktır. Sorun söz konusu ülkelerde yaşayan halkın eşit ve özgürce yaşam hakkına sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. İşte ülkemizde ki sorunun asıl kaynağı da tarihten beri süregelen bu tür yönetim anlayışıdır.

Yukarıda farklı yaklaşımlarla anlatmaya çalıştığım konuyu Türkiye içinde düşünmeye çalışalım. Bir grup düşünürü göre Türkiye de 30 diğer bir kısım siyasetçiye göre ise 36 ayrı etnik unsurun yaşadığı iddia edilmektedir. Sayı ne olursa olsun bugün ülkemizde bu unsurlar içinde önemli bir nüfusa sahip olan bir grupta Zazalardır. Belki bir

çoğunuz Zazaları tanımıyor, bilmiyor ya da farklı bir etnik unsur olarak görüyor olabilirsiniz. Ve haklısınız da, çünkü yüzyıllardır Zaza halkı yerel emperyalist ırkçı güçler tarafından hep göz ardı edilip asimile projeleriyle karşı karşıya bırakılmıştır.

Zazalar binlerce yıllık geçmişiyle bu tarihe kadar farklı yapılanma içinde olmamış illegal yollara sapmamıştır. Kendi halinde yaşayan ülkesine ve bayrağına saygılı olan barışçıl bir halk olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak son dönemlerde kaybolan ana dilleri ve asimile girişimlerinin tekrar gündeme gelmesiyle birlikte varlıklarını duyurma ve tanınma adına sahaya inmeye karar vermişlerdir. İşte bu anlamda bizde on yıllık araştırmalarımıza dayanarak Zazaları ve Zaza dilini sizlerle paylaşmak istedik.

Unesco'nun 2009 yılında hazırladığı raporda kaybolan diller arasında Zazaların ana dili olan Zazaca'nın ilk sırada yer alması ve korunması gereken bir değer olarak gösterilmesi konunun ciddiyetini gösterir niteliktedir. Yapılan istatistikler sadece Türkiye'de yaşayan Zazaların 6 milyon olduğu ve diğer etnik unsurlarla karşılaştırıldığında Türkiye'de 3. büyük nüfusa sahip olduğu belirtilmektedir.

Önümüzde ki sayıda Zazalarla ilgili bilgileri paylaşmak dileğiyle...

Kenan Karataş
Siyaset Bilimci

KÜRTÇE'NİN LEHÇELERİ TEORİSİ

Kürtçe'nin lehçeleri teorisi Şerefhan'ın yazdığı Şerefname eserinde ilk defa yer almıştır. Şerefname Kürt tarihinin en önemli eseri olarak Kürt akademisyenler yazarlar tarafından kabul edilir.

Kürtçe'nin lehçeleri teorisi 16. Yüzyılda yazılmış Şerefnameyle ortaya çıkmış ve Kürt çevrenin sınımsız sarıldığı bir teoridir. Kürtçe'nin lehçeleri belli bir sayıda kalmamıştır. Ortamın durumuna göre siyasi politik çıkarılara göre, Kürt ulusal amaçları doğrultusunda bu sayı artırılmış azaltılmıştır.

Örnek: Şerefname eserinde Kürtçe'nin dört lehçesi vardı. Gorani, Kurmanci, Lori, Kelhuri

Zaman mekan değişince Kürt çevreleri yeni lehçeler ekledi ve Kürt lehçesi bir anda beşe çıktı. Gorani, Sorani, Lori, Kurmanci, Kelhuri. Kürt yazarlar araştırmacılar, Kürt dilinin lehçelerini beşe çıkardıktan sonra yazdığı eserlerde Kürt dili lehçeleri beştir diye not düştüler. Ve 20 - 30 yıl sonra Kürtçe'nin beş lehçesi vardır. Belge isteyenlere 20 - 30 yıl önce yazdığı kendi kitapları kanıt

gösterdiler.

Kürtçe'nin lehçeleri beşe çıktı. Kürt çevrelerin dikkatini Zaza ve Zazaca çekti. Ve işte Kürtçe'nin yeni lehçesi ZAZAKİ.

Zazaca edebi olarak çok zengin bir sözlü geleneğe sahip, ama yazıya geçirilmemiş, genellikle sözlü edebiyat tarzında bugüne taşınmış bir dil ve o dilin sahibi Zazalar.

Kürt çevresi için mükemmel bir lehçe. Zazaca, Kürtçe'nin lehçesidir. Kürtçe'nin lehçeleri altıya çıktı. Kelhuri'yi, Lori'yi konuşan bir halk kalmadı. Öyleyse Kelhuri'yi, Lori'yi atalım. Kürtçe'nin 4 lehçesi vardır. Gorani, Sorani, Kurmanci, Zazaki. Yeni lehçe teorisi için yeni kitaplar, yeni yazılacak belgeler lazım. Ve yeni belgeler, kitaplar yazıldı/yazılmaya da devam ediliyor. Zazaca'nın diğerlerinden farklı olarak, Zaza dilini Avrupalı dilbilimciler araştırmacı yazarlar çoktan incelemişti. Ve Zazaca üzerine doktora tezleri hazırlamıştı. Zazaca bir İrani dildir. Kürtçe'nin lehçesi değildir. Gramatik olarak Kürtçe'den çok farklıdır. Kürtçe'den daha eski bir dildir.

Avrupa'daki bu çalışmalar bir süre saklanmaya çalışılmış, bu çalışmalarını gün yüzüne çıkarmak isteyenler hain ajan düşman iftiralariyla susturulmuştur. Ama iletişim hızla yayıldı ve bu bilgiler gün yüzüne çıktı. Avrupa'daki bazı araştırmacılar Kürt çevrenin rehberliğinde Zazaca'yı lehçe gibi lanse etmeye çalışmış. Fakat bu sakat bilgi ile yapılan bu çalışmalar Avrupa'da rağbet görmemiştir. Berrak suyu bir taş bulandırır. Fakat bir süre sonra su tekrar berraklığını kazanır. Tıpkı Zaza dili gibi. Bir süre lehçeleştirilmeye çalışsalar da su berraklaştı. Ve zazaca bir dildir. Gerçeği gün yüzüne çıktı.

Lehçeleştirme çalışması sekteye uğradı belli bir kesimde bu olay tuttu fakat bu kesim azınlıkta kaldı.

Yeni bir teori çalışması daha var son yıllarda çıkan: Zazaca, Kürtçe'nin saray dilidir. Aklıma Hz. Yusuf olayı geldi. Kör kuyuya atıldı sonrada saraylarda ağırlandı. Zazaca'yı lehçe yapmaya çalışanlar şimdi en üst makama getirdi. Zazaca Kürtçe'nin saray dilidir. Yıllardır Zazaca'ya lehçe derken şimdi bir saray dili oldu. Kürtçe'nin saray dili Zazaca ise; niye Kürt çevreleri %99 Kurmanci lehçesinde kitaplar yazıyor. TV ve radyolarda Kurmanci lehçesinde yayın yapıyor. Kürtlerin saray dili Zazaca ise UNESCO tarafından kaybolma tehlikesi altında. Bu saray dili teorisi sakat teori olduğunun farkına varıldığı için çok üzerinde durulmadı.

ŞİMDİ KÜRT DİLİNİN LEHÇELERİNİN AKİBETİNE BAKALIM.

Kurmanci, Lori, Kelhuri, Gorani, Sorani Kürt yazarların en son eklediği Zazaca'yı da lehçe sayalım(biz de bu iddiaya ortak olduk) Kürtçe'nin lehçeleri olan Kelhuri, Gorani, Sorani, Lori lehçelerin çoğu ya ölüm döşeğinde ya da ölmüşler(konuşulmuyor yok olmuş)Zazaca için ise UNESCO tehlike çanlarının çaldığını duyurmuştu. Ama Kurmanci dimdik ayakta her geçen gün daha güçlenerek ilerliyor. Kitaplar,

gazeteler, dergiler Kurmanci lehçesinde yazılıyor. Yayına başlayan radyo-televizyonların hepsi Kurmanci lehçesinde yayın yapıyor. Kurmanci Kürt dilinin öz evladı diğer lehçeler ise üvey evlat mı? Kürt dilinin lehçeleri hepsi yok olma riski yaşarken neden bir Kürt dili kanalı Loric, Kelhurice yayın yapmıyor? Ya da Zazaca yayın yapmıyor?

KURMANCI İLE KÜRTÇE AYNI MI?

İngiliz dilinin 2 lehçesi vardır: English, İngilizce. Çok saçma gelebilir ama eğer Kurmanci ile Kürtçe'nin iki farklı diyalekt olduğunu düşünüyorsanız bu örnekte size normal gelmeli. Çünkü Kürtçe ile Kurmanci aynı şey. Kürtler dillerini Kurmanci diye isimlendirir. Türkler Kürtçe der, Zazalar ise Kırdasi der. Üçü de aynıdır Kurmanci=Kürtçe=Kırdasi

Kurmanci aslında Kürtçe'nin öz evlat lehçesi değil. Kürtçenin tâ kendisidir.

Bu yüzden Kurmanci yani Kürtçe, bu kadar büyük gelişim gösterirken diğerleri yok olmuştur. Yok olma riski ile baş başadır. Peki diğer lehçeler(!) neden gelişim gösteremedi? Kısaca bir örnekle meseleyi açıklayalım.

UNESCO listesinde kaybolma riski taşıdığı dile getirilen Zazaca için 28.12.2014 Pazar günü Zazaca'yı hakkında halkı bilgilendirmek ve Zazaca çıkan kitapları tanıtmak için açılan stand Kürt partisi(HDP) belediyesi tarafından bir grup zabıta gönderildi ve stand zorla kapatıldı. Hem de halkın sert tepkisine rağmen.

Kürt örgütüne yakın çevreler beni hain ajan ilan edecekler. Bölücü, Mitçi, Ergenekoncu diyecekler her zaman yaptıklarını yapacaklar. İftira hakaret tehdit.

Bizim kalemimiz korkuyla tehtitle hareket etmez. Çünkü bir yazarın kalemine korku sinmişse, o yazarın bir sekreterden farkı yoktur. Birileri söyler o yazar.

ALİ PİRONIJ

BİYAYIŞE PÊGEMBERİ

Osman Efendi

Bı bı to, rewnayo ez aşiq biyan,
Kerdo koleyê to mın hemme ins u can.

Şi bi nezdı çun va Refref ca dı mend,
Ehmedi ra Mim werişt u mend Ehed.

Bı hes u bı herf, a şew new hezar
Mustefay dı kerdı qısey girdi kar

Çı murazê bı to yo hurna dıni
Esto, vazı, ez bı to dan, ya Nebi!

Va "murazê mın ilahi her zeman
Ef kerê tı ommeta mın rusiyan"

Da bı to mın ommeta va ya Resul!
Mın inan 'ef kerdo, mın kerdo qebug

Labelê, va hurgi roj panc weqti nemaz
Wa bikerê, mı rê biyarê niyaz.

Ta bı o me'ena (mahne) ez inan şa keran
Cennetê xo ez ina rê ca keran.

Va bı emrê xalıqi ê serweri
Ame keydê Ummehani zey veri

Çunki şewra bı, çıçiy di bı Nebi,
Kerd Sehaban rê hikayet, zeki di

Va inan: "ey tı şefi'ê ma rusiyan!
Wa mubarek (embarık) bo, bı to mi'erac inan.

Va kı: "mi'eracê şıma zi bı niyaz,
Da şıma u bikerên panc weqti nemaz.

Kam kı nê panc weqtan biyaro rınd bı ca,
Me'hşerê Kubra dı ancax o bı şa.

Ya eger jewi terikna ey bıra!
'Ar bıbo şari miyan dı rusiya.

Kam kı wendo pê dıma resna seleat,
Adirê Cahnımı ra o bı necat.

Ya ilahi hurmetê Pêxemberi,
Ey cenabi Mustefa tacê serri!

Hurmetê 'hersandê çımê sadıqan,
Adirê kulanê pizey aşıqan.

Hurmetê ey yarê xarê Ehmedi,
Him 'Umer Faruq u Şahê Sermedi.

Hurmetê Tewrat u İncil, Zebur,
Nurê Furqan, Cennet, Xılman u Hur.

Qedrê Osman xelilê Muhemedi,
Him 'Eliyyul Murtaza lajê dedi.

Padişahê dinê İslami bı ma
Verdê ya Rebbi bı may u lajiya.

Ey di textê Ehmedi dı ya Xuda!
Tı bı se serri kerê ya Rebbena!

Roj bı roj keskun kerê şemşerê cey,
Yoxkerê (kor kerê) duşmenandê dindê cey.

Ey dıma tı ommeta Pêxemberi
Şa kerê ya Rebbi roja me'hşeri.

Pir u pırbaban, peyanê hazıran,
Tı bı enbazê Resuli kı inan.

Him peyanê hazıran, ya rebbena!
Tı bı Cennet dı şa kı inan Ya xuda!

Wahêrê nê zadi Rebbel'alemin,
'umr u maldê ey bereket tı defin!

Him vıraşttoxê kitabdê xaseki
Lajê muftidê kamandê Sewregi.

Yanê Osman Eshedo lajê qıji
Lajê Hacı Eyyub Efendidê Babji.

Ey u laji pir u pırbabê veri
'Ef kerê, ew şa kerê tı ê beri.

O yo kı yazu kerdo (nusto) no mewludê ma
Cennet dê 'edni miyan dı bıdı ca.

Kam kı wend u pêdıma resna selat,
Adirê Ca'hnımı ra o bı necat.

*Duwa: Rebenaatina fil dunya 'heseneten
we fil axireti 'heseneten we qına 'ezabennar.*

Amin

*Çulçi Mustafa yazmuş, dı'adên wano tı
mabın.*

Osman Efendi (1853-1929)

Heci Eyyub Efendizade Osman Efendi serrda 1853 dı Sukda Soreg dı ameyo dıniya.

Piyê cı Heci Eyyub Efendi, maya cı Emina xanıma. Piyê cı Heci Eyyub Efendi, Sukda Suleymani dı Qadiyin kerda ew uja dı şıyo heqeyda xo. Osman Efendi Baxdad dı Universite wanano, Qedineno u ageyreno Soregi. Demeyê Soreg dı maneno, dima dano pıro şıno Mısır. Uja dı Fakultedê Ezheriye dı waneno, qedineno u peyser ageyreno Soregi ew uja dı Muftiyey, azayına umumiya meclisdê ili (il genel meclis üyeliği) ew mahkemandê Soreg dı azayin keno. Osman Efendi, çorşmedê

Soreg dı xeylê sılasneyeno u sineyeno. Merdımêndo zaf zerritenik, zerrinerm u merdımsinayox beno. Qelbê kesi nêşıkneno ew

meymanan rê kêverê cı tim akerde beno. Milet qandê misayenda dini şiyê cı hetek u cı ra heqdê İslamiyetin dı persi pers kerdê. Wexta şarê ma 'hendi Tırki nêzanayê ew Mufti Efendi rê vatê, "mayê 'Erebi zi, Tırki zi fahm nêkemı, to ra recay ma, Xutbe u Wahzana Zazakiya bıdı, Ew Mewlidi zi Zazakiya bıwan kı ma cı ra çiyê fahm bıkemı". Osman Efendi, qısanê nina qal gêno u qandê fahm kerdenı, Xutbe u wahzana Zazakiya dano. Ew qandê Zazayan zi 1886 dı Mewlidê Nebi nusneno u bı Zazakiya waneno. Namey dewda Osman Efendi Babo, coy ra cı rê vanê Osman Efendiyo Babij.

Osman Efendi 24-03-1929 dı şıno heqeyda xo.

Mı no mahlimat kıtabdê (Koyo Berz) Namdarê Soreg ra giroto.

KARŞILAŞTIRMA

ZAZA DİLİNİ KÜRTÇE İÇİNDE GÖSTEREN TÜRKİYE DEVLETİNE ve KÜRT SİYASETİNE KÜÇÜCÜK BİR ÖRNEK AÇIKLAMA SUNUYORUZ. FARŞÇA KÜRTÇE İSE ZAZACA KÜRTÇE OLABİLİR, YOK DEĞİLSE BU NASIL OLABİLİR SİZCE?

İrani dillerde kişi zamirlerinin bazı zamanlarda sözcük olarak birbirine benzemelerine rağmen gramer yardımıyla ne kastedildiği anlaşılır.

Türkçe	Kurmanci	Sorani	Kelhuri	Farsça	Zazaca	Talişçe*
Ben	ez	min	min	man	ez/e	ez
Sen	tu	to	tu	to	tı/to	te
O	ew	ew	ewe	u	yo/ya	av
Biz	em	ême	îme	ma	ma	ama
Siz	hûn	êwe	îwe	şoma	şıma	şıma
Onlar	ewana	ewane	yin	îşan	ê/ay	avon
Beni/m	min	min	min	man	ey mı	te
Onun(dişil)	wê	ew	ewe	u	ey yayı	ay
Bizim	me	ême	îme	ma	ey ma	ama
Sizin	we	êwe	îwe	şoma	ey şıma	şıma
Onların	wan	ewan	ewan	îhan	Yın	avon

* Talişçe Azerbaycan'da konuşulan bir İrani dilidir.

ZAZA DAVASININ

ZAZANA

DÜNÜ BUGÜNÜ

1989 YILINDA PİYA DERGİSİ ve
EBUBEKİR PAMUKÇU

PİYA YIKILMAYACAK!

İsveç'te devlet yardımı almaksızın dergi ve gazetelerin yayınlarını sürdürebilmeleri olası değil. Bunu iyi bilen gerici ve oportünist koalisyonu, PİYA'yı susturmak amacıyla devletten (İsveç devleti) yardım alabilmemizi engellemek için her yola başvurmakta ve ne yazık ki başarılı da olabilmektedir. İsveç'te Türkçe-Kürtçe yayınlanan tüm dergi ve gazeteler her yıl bu yardımlardan büyük ölçüde yararlanırken halkımızın biricik dergisi PİYA. Dört yıldır devletten (İsveç) tek kuruş yardım alamamaktadır.

Açıkça ilan ediyoruz: burada (İsveç) bize karşı olanlar Zazaların oportünistleri ve Kürtlerin gerici ve şovenist kesimidir.

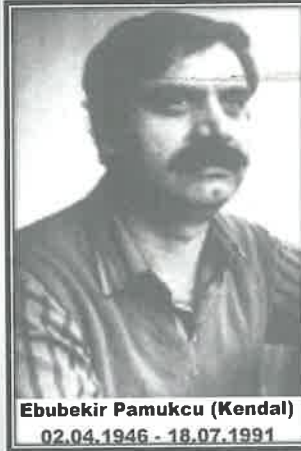
Onlar bize karşı sürdürdükleri çok yönlü saldırılarıyla bizi yıldırmaya çalışıyorlar. Ama biz

yılmayacağız! Yılmayacağımız gibi doğru bildiğimiz yoldan da zerre kadar ödün vermeyeceğiz.

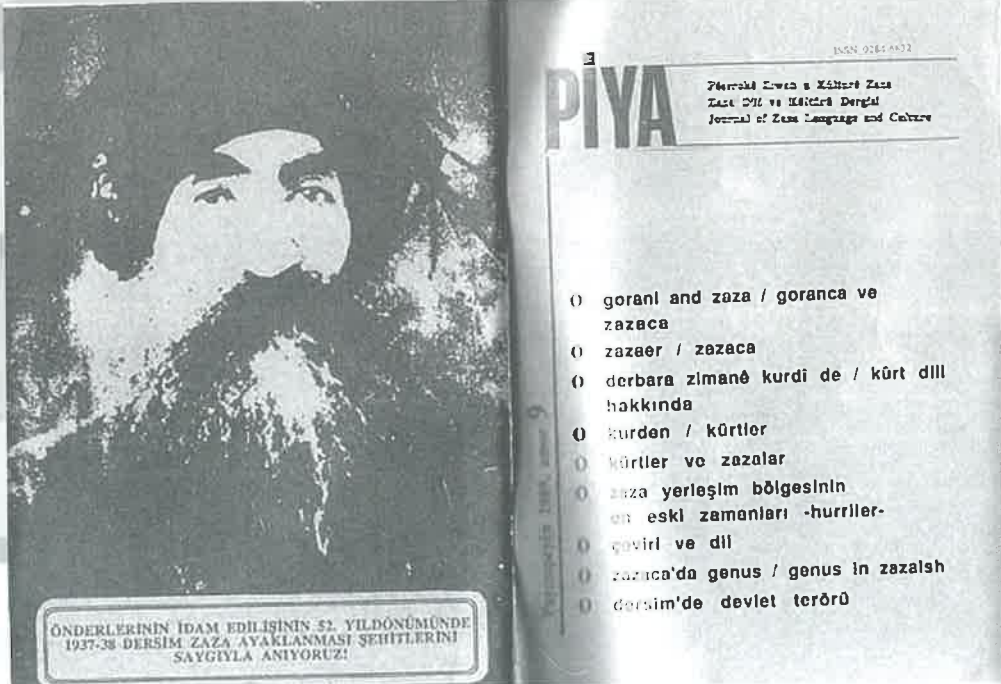
PİYA yıkılmayacak! Gerekli olanakları kendimiz yaratıncaya dek yayınımızı bir sayfa olarak sürdüreceğiz. Hatta bu bir sayfalık parayı da bulamazsak, sigara kağıdıyla bile olsa yayınımızı sürdürerek, halkımızla ilgili gerçekleri, Zaza halkının varoluş kavgasına ihanet eden oportünistlerin ve ezilen Kürt halkının onurlu mücadelesine gölge düşüren gerici şovenist grubun suratına birer tokat gibi çarpmaya devam edeceğiz.

Bu bir kavgadır. Bu kavga onurlu bir halkın varoluş mücadelesinin kültürel alana yansımadır.

(EBUBEKİR PAMUKÇU NİSAN 1989 AMOR:6)

Ebubekir Pamukcu (Kendal)
02.04.1946 - 18.07.1991

ÖNDERLERİNİN İDAM EDİŞİNİN 52. YILDÖNÜMÜNDE
1937-38 DERSİM ZAZA AYAKLANMASI ŞEHİTLERİNİ
SAYGIYLA ANIYORUZ!

- PIYA
- Pêserokê Zon û Kûlturê Zaza
Zaza Dil û Kûlturê Dergî
Journal of Zaza Language and Culture
- 01 gorani and zaza / goranca ve zazaca
02 zazaer / zazaca
03 dorbara zimanê kurdî de / kûrt dîll hakkında
04 kurdên / kûrtîler
05 kûrtîler ve zazalar
06 zaza yerleşim bölgesinin en eski zamanları -hurîler-
07 gawîl ve dil
08 zazaca'da genus / genus in zazalsh
09 dersim'de devlet terörü

ŞARÊ ZAZAYO ZAZAYEYDA XO RÊ VEYŞONO...

ZAZANA DERGİSİ STAND
ÇALIŞMALARINA DEVAM EDİYOR...

Çermik Standımız (17 Ağustos 2015)

Diyarbakır Ulucami Meydanındaki Standımız (22 Ağustos 2015)

Solhan'da Ümit AZAK
tarafından açılan
standımız
(17 Nisan 2015)

Siverek Hürriyet Caddesinde Açtığımız Standımız (29 Ağustos 2015)

Siverek Kanlıkuyu meydanında açtığımız Standımız (29 Ağustos 2015)

Genç'te Ümit AZAK tarafından açılan standımız (15 Nisan 2015)

7 Haziran seçimlerinde Zazaların oyları nereye gitmiş. Hürriyet gazetesinin hemen seçim sonrası yayımladığı tablo.

Etnik köken ve tercih

Etnik kökeni Kürt olan seçmenlerin % 62'si siyasi tercihinin HDP olduğunu ifade etti.

	AK Parti	CHP	MHP	HDP	Diğer
Türk	42.4	29.0	19.9	3.8	4.9
Kürt	28.9	2.4	3.2	62.0	3.5
Zaza	33.9	24.5	3.3	30.5	7.8
Diğer	43.2	31.1	12.5	8.0	5.2
Toplam	40.9	25.0	16.3	13.1	4.7

Siyasi tercihi HDP olan seçmenin % 14.8'i Türk, % 75.8'i Kürt, % 6.1'i ise Zaza

Bir başka deyişle HDP'nin aldığı %13'lük oyun 2 puanı Türk seçmenlerden geliyor.

	AK Parti	CHP	MHP	HDP	Diğer	Toplam
Türk	78.5	85.3	92.9	14.8	78.6	74.2
Kürt	11.2	2.7	1.3	75.8	5.4	15.4
Zaza	2.4	2.9	0.3	6.1	7.1	2.9
Diğer	7.9	9.1	5.5	3.3	8.9	7.5

Mezhepler ve tercih

HDP Sünni-Şafilerden %53.8 Alevilerden ise %15.4 oranında oy alıyor.

AK Parti Sünni-Hanefi (%46.5), CHP Alevi (%75.4) seçmenler tarafından genel ortalamanın üzerinde tercih edildi.

	AK Parti	CHP	MHP	HDP	Diğer
Sünni-Hanefi	46.5	24.2	19.1	5.4	4.8
Sünni-Şafi	32.1	3.8	6.3	53.8	4.0
Alevi	1.1	75.4	6.0	15.4	2.1
Diğer	19.2	40.9	11.1	17.0	11.8
Toplam	40.9	25.0	16.3	13.1	4.7

Zaza Dili ve Kültürü Dergisi
SANAL ORTAMDA
www.zazanadergisi.com

ZAZANA

ZAZA DİLİ, KÜLTÜRÜ VE TARİHİ DERGİSİ / PÊSEROKÊ ZON U KULTUR U TARİXÊ ZAZAYAN

İLETİŞİM: 0 555 210 00 00

aras[®]
önem taşır...

ARAS KARGO BAĞLAR ACENTESİ

Murat ÇAKMAK

Müdür: Askeri BORA

M.Akif Ersoy
Caddesi No:1
Ali Pınar
Köprüsü Karşısı
Bağlar/Diyarbakır

aras[®]
önem taşır...

0 412 234 17 66

444 2552

www.araskargo.com.tr

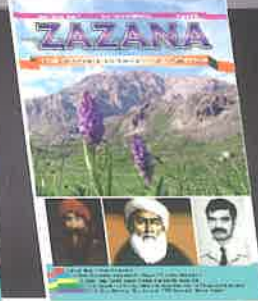
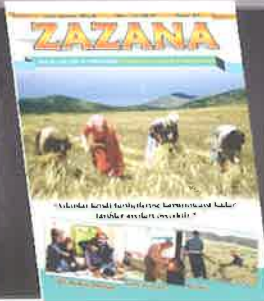
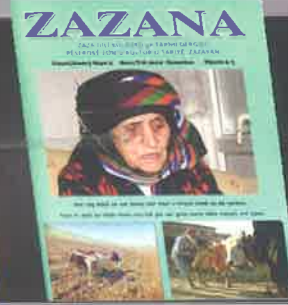
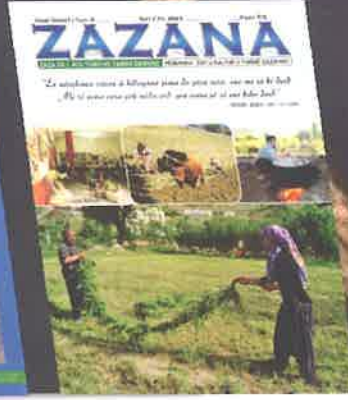
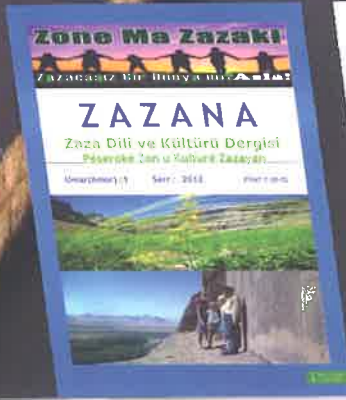

PÉSEROKÉ ZON U KULTUR U TARİXÉ ZAZAYAN

ZAZANA

ZAZA DİLİ, KÜLTÜRÜ VE TARİHİ DERGİSİ / PÉSEROKÉ ZON U KULTUR U TARİXÉ ZAZAYAN

İLETİŞİM: 0 555 210 00 00

**ZAZANA DERGİSİNİN
ŞİMDİYE KADAR
YAYINLANAN SAYILARI**

*Bu sayılarımızdan da
edinin ve Zaza
Diline, Kültürüne
Sahip Çıkan...*